

PÁZMÁNY PÉTER KATOLIKUS EGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR
DOKTORI ISKOLA

TÉZISFÜZET

habilitációs tézisek

Budapest

2026

BÉRCES Viktor:

**A nagy terjedelmű ügyekben megvalósuló vádemelésekkel kapcsolatos
ügyészségi gyakorlat átfogó elemzése az angolszász jogrendszert követő
államokban**

Tartalomjegyzék

Bevezetés

I. Differenciáltabb hatásköri szabályozás I.: a nyomozó hatóságok

- 1.1. Serious Fraud Office (SFO, Egyesült Királyság, 1987)*
- 1.2. National Crime Agency (NCA, Egyesült Királyság, 2013)*
- 1.3. Federal Bureau of Investigation (FBI, USA, 1935)*
- 1.4. Drug Enforcement Administration (DEA, USA, 1973)*
- 1.5. Royal Canadian Mounted Police (RCMP, Kanada, 1920)*
- 1.6. Australian Securities & Investments Commission (ASIC, Ausztrália, 1998)*

II. Differenciáltabb hatásköri szabályozás II.: a vádemelésre jogosult szervek

- 2.1. Crown Prosecution Service (Anglia és Wales, 1986)*
- 2.2. Department of Justice (DOJ, USA, 1870) és a „különleges” ügyészek kategóriája*
- 2.3. British Columbia Prosecution Service (BCPS, Kanada, 1990)*
- 2.4. Commonwealth Director of Public Prosecutions (CDPP, Ausztrália, 1984)*

III. A vádemelés jogi feltételeinek előzetes, több szempontú vizsgálata

IV. A nagy terjedelmű ügyek egyszerűsítésének eljárásjogi és ügyviteli eszközei

- 4.1. Informatikai támogatás*
- 4.2. Összevont vádirat*
- 4.3. „Alulról felfelé” taktika*
- 4.4. Előzetes eljárási szakaszok (Pre-trial procedures) beiktatása*
- 4.5. Az ügyek egyesítésének (Joinder) vagy elkülönítésének (Severance) indítványozása*
- 4.6. Bizonyítékok szelektív prezentálása, egyszerűsítő narratíva alkalmazása*
- 4.7. Vádalku (plea bargaining) indítványozása*

4.7.1. *A vádalku formái. Az „indictment stacking”*

4.7.2. *Az alkukötés menete I.: a plea bargaining (egyeztetési eljárás)*

4.7.3. *Az alkukötés menete II.: a megállapodás bíróság általi jóváhagyása*

4.7.4. *A megállapodás megszegésének következményei I.: a terhelt mint „szerződésszegő”*

4.7.5. *A megállapodás megszegésének következményei I.: a vádhatóság mint „szerződésszegő”*

4.7.6. *Az amerikai vádalku pozitív hatásai „monstre” ügyekben*

4.8. Elterelő programok (Diversion Programs) indítványozása

4.8.1. *Diverziós megoldások „monstre” ügyekben I.: USA*

4.8.2. *Diverziós megoldások „monstre” ügyekben II.: Anglia, Wales*

4.8.3. *Diverziós megoldások „monstre” ügyekben III.: Kanada.*

4.8.4. *Megoldások „monstre” ügyekben IV.: Ausztrália*

4.9. A zsűri nélküli tárgyalás (Judge-alone Trial, Bench Trial) indítványozásának lehetősége

V. Jogesetek

5.1. *Az Enron-botrány (USA, 2001 – 2006)*

5.2. *Operation Elveden (Egyesült Királyság, 2011 – 2016): használ-e a rendkívül széleskörű és agresszív vádhatósági fellépés?*

5.3. *Serious Fraud Office vs. Rolls-Royce (Egyesült Királyság, 2017) – Kollektív büntetőjogi felelősség helyett közérdekű megállapodás?*

5.4. *A Volkswagen „Dieselgate” botrány (USA, 2015–) – Használ-e a „totális vádemelés” taktikája?*

Irodalomjegyzék

Internetes hivatkozások

Bevezetés

Az angolszász jogrendszert követő államok esetében gyakran azonnal a „vádalku” lehetőségére asszociálunk, s azt gondoljuk, hogy annak alkalmazási lehetősége korlátlan megoldási lehetőséget kínál a nagy terjedelmű, sok vádlottas, bonyolult ügyek elintézésére. Ez azonban korántsem igaz, mivel ezek az eljárások napjainkban – általánosságban – már csak az USA egyes tagállamaiban jellemzők, másrészt az „egyszerűsítő” eljárásoknak számos egyéb változata alakult ki az érintett országok esetében. Más kérdés, hogy az angolszász eljárási logika – a kontinentális modellhez képest – sokkal kedvezőbb „terepet” biztosít e megoldásoknak. Egyfelől, a tárgyaláson nem a bíróság, hanem a felek (vádoló, védő) tevékenysége a meghatározó, a bíró feladata pedig lényegében az, hogy „örkődjön” az eljárás törvényessége, különösen az egyes bizonyítási tilalmi szabályok betartatása felett (procedural fairness).¹ Emiatt az eljárási alanyok – eljárási értelemben vett – önrendelkezési joga jelentősebb, amely nem csak az eljárás tárgyának meghatározásában, hanem a különböző alternatív eljárások kezdeményezésében is tetten érhető. Nem véletlen, hogy az ügyészségi, illetőleg bírósági gyakorlatban a megegyezésen alapuló (konszenzuális) eljárások számos válfaja alakult ki, amelyek közül idővel a vádalku, illetve a különböző diverziós megoldások váltak legnépszerűbbé.²

Másfelől, a nagy terjedelmű ügyek egyszerűsítési lehetőségeit nagyban „legitimálja” a formális (alaki) igazság-keresés doktrínája: e szemlélet alapján ugyanis a bizonyítási eljárások célja csak a formális (jogi) igazság megállapítása, azaz, nem a történeti tényállás hiánytalan felderítése, hanem pusztán annak megítélése, hogy a felek által előterjesztett bizonyítási indítványok közül melyik a meggyőzőbb.³

A „monstre” ügyek elintézésének formái alapvetően három tényezőn alapulnak: (1) a vádhatóság diszkrecionális döntésén; (2) a bírósági/esküdtszéki kontrollon; (3) a nyomozó hatóságok, az ügyészségek és a bíróságok közötti szoros kooperáción. Ennek okán a kutatás tárgyát nem lehet kizárólagosan az ügyészségi munka, illetőleg a vádemelés problémakörére szűkíteni.

Az eljárásjogi megoldások vizsgálata során az alábbi kérdéseket szükséges elemezni:

¹<https://www.alrc.gov.au/publication/traditional-rights-and-freedoms-encroachments-by-commonwealth-laws-alrc-report-129/14-procedural-fairness-2/procedural-fairness-the-duty-and-its-content/> (Letöltés ideje: 2025. október 8.)

²Bérces Viktor: *A büntetőeljárás reformja és a bizonyítás alapkérdései*. Budapest, ELTE – Eötvös, 2023. 119.

³ERDEI Árpád szerint ugyanakkor téves az a feltételezés, miszerint „az angolszász jogrend érzéketlen az igazság megismerése iránt.” ERDEI Árpád: *Tanok és tévtanok a büntetőeljárás jogtudományában*. Budapest, ELTE-Eötvös, 2011. 31.

- a nyomozó hatósági és ügyészségi szervezetrendszer hatásköri kérdései;
- a vádemelés jogi feltételeinek előzetes vizsgálati szempontjai;
- a vizsgálati szakaszhoz és a vádemeléshez kapcsolódó sajátos eljárásjogi és ügyviteli megoldások.

A továbbiakban ezen logika mentén mutatom be az egyes államok szabályozási megoldásait (leíró és összehasonlító módszertan), majd néhány gyakorlati példán, jogeseten keresztül szemléltetem a vizsgált jogintézmények alkalmazási módszereit (empirikus módszertan).

I. Differenciáltabb hatásköri szabályozás I.: a nyomozó hatóságok

A többterheltes, bonyolultabb tényállású vagy jelentősebb iratanyaggal rendelkező ügyek elintézésének első lépcsőfoka, hogy a jogalkotó már a nyomozó hatóságok szintjén is specializált hatásköri szabályokat alkot. Ezzel hatékonyabbá válik a nyomozás, hiszen az egyes bizonyítási cselekményeket sok esetben nem az általános rendőri szervek, hanem eleve speciális szakismerettel rendelkező hatósági személyek végzik. E szabályozási logika pozitívumai a következők:

- a felderítés során könnyebben felismerhetők a bizonyítási szempontjából releváns tények;
- a jogi minősítés tekintetében kevesebb hibalehetőség merül fel;
- több terheltes ügyekben előbb kiderül, melyik „célszeméllyel” szemben érdemes valamilyen alternatív eljárást (például mediációt vagy vádalkut) kezdeményezni;
- ennek alapján az ügyészség munkája jobban előkészített, így bonyolultabb, terjedelmesebb ügyekben is egyszerűbben és hatékonyabban tud dönteni a vádemelés kérdésében.

Megjegyzem, a nyomozó hatóságok rendszerint nem jogosultak vádemelésre (kivétel: SFO), így az összegyűjtött bizonyítékokat közvetlenül az ügyészséghez továbbítják.

1.1. Serious Fraud Office (SFO, Egyesült Királyság, 1987)

E szervezetet a jogalkotó az 1987-es Büntető-igazságszolgáltatási törvénnyel (Criminal Justice Act) hozta létre, tényleges működését pedig 1988 április 6-án kezdte meg. Az SFO illetékessége Angliára, Walesre és Észak-Írországra terjed ki, létrehozása pedig a Kormány gazdasági bűncselekményekkel szembeni hatékonyabb fellépését szolgálja. A szervezet működésének

alapgondolatai: (1) a nyomozás és vádképviselő egy szervezetben történő megjelenítése; (2) a gazdasági bűncselekmények felderítéséhez szükséges speciális szakértelemmel rendelkező nyomozók, illetve ügyészek egy szervezetben történő koncentrációja; (3) bizonyos különleges kényszerintézkedések alkalmazása.

A nyomozás megindulása kétféleképpen lehetséges: közvetlenül az SFO-nál vagy valamely más hatóság (például rendőrség, minisztérium) áttételről szóló döntése alapján.⁴ A nyomozás megindulását követően a szervezetnél azonnal kijelölnek egy csoportot, amely jogászokból, könyvelőkből, nyomozókból és adminisztrátorokból áll (a résztvevő személyek száma az ügy komplexitásának függvénye). A csoport egy „ügy-ellenőr” („case controller”) irányítása alatt működik, aki felelős a felderítésért és a vádképviselőért. További különleges szakértelmet igénylő esetekben brókerek, pénzügyi szakértők és informatikusok is a tagjai. A csoport napi szinten működik, amelynek során különböző meetingeken tervezik meg a további eljárási stratégiát. Alapvető kérdésekben az „ügy-ellenőr” dönt, ugyanakkor a tényleges operatív munkát a csoport többi tagja végzi. Az SFO alapvető működési elve tehát az, hogy minden jogász számára kijelöli azt a szakterületet, amelyben bizonyos jártasságra kell szert tennie, innentől kezdve pedig a szakterülethez tartozó intézmények tekintetében is ő lesz a kontaktszemély.⁵

A nyomozásért az SFO igazgatója, valamint a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező rendőrségi egység vezetője együttesen viselik a felelősséget. Ennek alapján a rendőrségtől az SFO részére „kölcsonzott” nyomozók az alábbi feladatokat látják el: (1) személyek kihallgatása; (2) okiratok lefoglalása; (3) tanúk kihallgatása; (4) őrizetbe vétel és előzetes letartóztatás foganatosítása; (5) gyanúsítás közlése.⁶

Az SFO jellegzetessége a nyomozati és vádképviselői hatáskörök egyesítése azzal, hogy eljárása során gyakran újabb bűncselekményeket is felderít. Megjegyzem, a szervezet által emelt vád megtámadható a Felsőbb Bíróság (High Court) előtt azon az alapon, hogy a döntés rosszhiszemű, illetve a nyomozati cselekmények nem észszerűek.

⁴Leggyakrabban a Kereskedelmi és Ipari Minisztériumtól kerülnek át azok az ügyek, amelyekben az SFO folytatja később az eljárást. In: Gellér Balázs: A súlyos gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozás és vádképviselő Nagy-Britanniában. *Magyar Jog*, 1997/4. 230.

⁵Gellér i. m. 229.

⁶Gellér i. m. 230.

1.2. National Crime Agency (NCA, Egyesült Királyság, 2013)

E londoni székhelyű, országos hatáskörű kormányzati ügynökség az Egyesült Királyság legjelentősebb bűnüldöző szerve, gyakran a brit „FBI”-ként emlegetik. Közjogi értelemben nem tagja a rendőri szervezetnek, de hasonló hatásköröket gyakorol (például saját, fegyverhasználati engedéllyel rendelkező nyomozói vannak). Ezzel együtt, fokozott együttműködésre törekszik a helyi rendőrkapitányságokkal, a határőrséggel, az adóhatósággal, valamint a nemzetközi partnerekkel.

Feladatai közé elsősorban a szervezett bűnözés elleni küzdelem tartozik, különösen az alábbi bűncselekményi kategóriák esetén: (1) drogkereskedelem; (2) emberkereskedelem és modernkori rabszolgaság; (3) fegyverkereskedelem; (4) kiberbűnözés; (5) gyermekek szexuális kizsákmányolása, valamint (6) pénzmosás és pénzügyi bűncselekmények.⁷

1.3. Federal Bureau of Investigation (FBI, USA, 1935)

A Szövetségi Nyomozóiroda (Washington D.C.) az USA legszélesebb nyomozati jogkörrel rendelkező, szövetségi szintű bűnüldöző szerve, amely közjogi értelemben az igazságügyi minisztérium (Department of Justice) alá tartozik. Tagjai ún. „szövetségi ügynökök”, akik teljes nyomozói és rendőri hatáskörrel rendelkeznek, beleértve a fegyverhasználat, illetve bizonyos személyi szabadságot érintő kényszerintézkedések (például elfogás) alkalmazásának jogát.

A szervezet által felderített információk egy szövetségi ügyészhez vagy igazságügyi minisztériumi beosztotthoz kerülnek, aki azután dönt a vádemelés kérdésében.

Az FBI kiemelt területei: (1) terrorelhárítás; (2) kábítószer-kereskedelem; (3) szervezett bűnözés; (4) kémkedés; (5) erőszakos bűncselekmények; (6) fehérgalléros bűnözés. E feladatkörök mellett – szövetségi szinten – klasszikus értelemben vett (bűnügyi) rendőrséggént is működik, amelynek során általános feladatkörébe tartozik minden, a szövetségi törvények hatálya alá eső bűncselekmény (például emberrablás, rablás, bűnszervezetben részvétel) felderítése. Eljárása során gyakran együttműködik a seriff-hivatalokkal (önkormányzati rendőrség) is.⁸

⁷<https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

⁸ A terrorizmus visszaszorítására született Patriot Act („Hazafias törvény”) tovább növelte az FBI hatalmát, különösen a telefonos lehallgatásokkal és az internet-használattal összefüggésben. A jogszabály egyik legvitatottabb része feljogosítja a nyomozóirodát arra, hogy a lakók távollétében, értesítés nélkül végezzen

1.4. Drug Enforcement Administration (DEA, USA, 1973)

E szervezet (Washington D.C.) – az FBI-hoz hasonlóan – az Igazságügyi Minisztérium felügyelete alá tartozik, tagjai pedig szintén olyan szövetségi ügynök, akik rendőri hatásköröket gyakorolnak (például elfogás, fegyverhasználat, nyomozás).

Fő feladatai: (1) a szövetségi kábítószer-törvények érvényesítése; (2) droggartellek, illegális drogkereskedelem és droggal kapcsolatos bűncselekmények felderítése; (3) részvétel különböző nemzetközi együttműködésekben a drogkereskedelem visszaszorítására; (4) oktatás és prevenciós programok szervezése.

Tevékenysége során szorosan együttműködik az FBI-al, valamint a Customs and Border Protection-nel (CBP).⁹ Amíg tehát az FBI a szövetségi bűnözés és a nemzetbiztonságot sértő bűncselekmények általános felderítésére koncentrál, addig a DEA a drogügyek elleni fellépés specialistája, beleértve a nemzetközi kábítószer-hálózatok felkutatását is.¹⁰

1.5. Royal Canadian Mounted Police (RCMP, Kanada, 1920)

Kanada szövetségi rendőrsége és nemzeti csendőrsége (Ottawa), amely egyszerre lát el szövetségi, tartományi és helyi rendőri feladatokat. (1) Szövetségi szint: szervezett bűnözés, drogkereskedelem, terrorizmus és határbiztonság; (2) Tartományi szint: közlekedési rendőrség; bűnügyi nyomozások; közrend fenntartása;¹¹ (3) Helyi szint: rendőri szolgáltatás (járőrözés, gyorsrajtás, bűncselekmények helyszíni kezelése), valamint közösségi programok szervezése.¹²

1.6. Australian Securities & Investments Commission (ASIC, Ausztrália, 1998)

Ausztrália pénzügyi és befektetési felügyeleti hatósága (Sydney), egy független kormányzati szerv, amelynek fő feladata a piac tisztaságának és az egyes vállalkozások üzleti átláthatóságának biztosítása.

házkutatásokat, és erről csak több héttel később adjon tájékoztatást.
https://www.justice.gov/archive/ll/what_is_the_patriot_act.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

⁹ <https://www.cbp.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰ <https://www.dea.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 3.)

¹¹ Ontario és Québec saját tartományi rendőrséggel rendelkezik

¹² <https://federal-organizations.canada.ca/profil.php?OrgID=RCMP&lang=en> (Letöltés ideje: 2025. október 3.)

E szervezetben több ezer alkalmazott dolgozik, akik nem csak jogászok, hanem közigazdászok, könyvvizsgálók, nyomozók, informatikusok és pénzügyi szakemberek egyaránt. A testület élén az elnök (Chair) és több biztos (Commissioner) áll, akiket az ausztrál kormány nevez ki határozott időtartamra. A biztosok alatt főigazgatók és igazgatók irányítják a különböző területeket.

Főbb feladatai: (1) vállalatfelügyelet; (2) pénzügyi piacok és szolgáltatások ellenőrzése; (3) befektetők és fogyasztók védelme, amelynek keretén belül vizsgálja a pénzügyi csalásokat és az egyes megtévesztő gyakorlatokat; (4) jogérvényesítés, amelynek keretén belül nyomozhat, bírságot, sőt, bírósági eljárást is indíthat, ha valaki megsérti a pénzügyi törvényeket.¹³

Miután e szervezet a hatáskörébe tartozó gazdasági bűncselekmények esetén nyomozó hatóságnak minősül, az általa összegyűjtött bizonyítékokat köteles a vádemelésre jogosult szervezetnek (Commonwealth Director of Public Prosecutions – CDPP)¹⁴ megküldeni. Ausztrália további nyomozó hatóságai az Australian Federal Police (AFP)¹⁵, az Australian Border Force¹⁶, illetőleg az Australian Taxation Office (ATO).¹⁷

II. Differenciáltabb hatásköri szabályozás II.: a vádemelésre jogosult szervek

2.1. Crown Prosecution Service (Anglia és Wales, 1986)

A londoni székhelyű Koronaügyészi Szolgálatot az 1985-ös Prosecution of Offences Act alapján hozták létre. Ennek célja az volt, hogy független, országos hatáskörű ügyészi szervezet jöjjön létre, amely leválasztja a vádemelési döntéseket a rendőrségről.¹⁸

A CPS szervezetrendszer az Egyesült Királyságon belül 14 területi egységre bontható.¹⁹ A szervezet élén a legfőbb ügyész (attorney general) áll, aki a Parlamentnek tartozik felelősséggel. Anglia és Wales 42 ügyészségi körzetre osztható fel, amelyek élén egy-egy koronaügyész (chief crown prosecutor) tevékenykedik.

¹³<https://www.asic.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁴<https://www.cdpp.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁵<https://www.afp.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁶<https://www.abf.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁷<https://www.ato.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁸Ezt megelőzően – Angliában és Walesben – maga a rendőrség döntött a vádemelésről. A CPS létrehozása ezt a hatáskört vette át, biztosítva az ügyészség függetlenségét.

¹⁹Ide tartozik például Wessex, valamint Yorkshire és Humberside területe, ahol helyi szinten látják el az ügyészi feladatokat.

A Koronaügyészi Szolgálat mellett négy szakosodott ügyészségi szolgálat is létezik: (1) a szervezett bűnözéssel, (2) a különleges bűnözéssel, (3) a terrorizmusellenes tevékenységgel és (4) a csalások üldözésével foglalkozó szolgálat.

A CPS ügyészeket (prosecutors), ügyész helyetteseket (associate prosecutors), ügyvizsgálókat (caseworkers) és ügyintézőket (administrators) alkalmaz. A CPS vezetője egyben az Államügyészség igazgatója. Az Államügyészség (Director of Public Prosecutions, DPP)²⁰ élén álló személy a legösszetettebb ügyekben hoz döntést, a DPP lényegében kizárólagosan felel a CPS vádemelési és bűnüldözési tevékenységéért. E szervezetben az államügyészek dolgoznak, akiknek kinevezését, hatásköreit és kötelezettségeit külön törvények szabályozzák.²¹

A CPS Jelenlegi feladat-és hatáskörei:

- tanácsadás a rendőrségnek nyomozás-taktikai kérdésekben (itt már megjelenik egyfajta „szelekciós” mechanizmus a többterheltes ügyek egyszerűsítése céljából);
- a rendelkezésre álló bizonyítékok vizsgálata, előzetes mérlegelése és ennek alapján döntés a vádemelésről;
- vádképviselés a bírósági eljárásban.

Fontos, hogy a CPS-nek nincs sem törvényességi felügyeleti, sem irányítási joga a nyomozások felett, ennél fogva az operatív munkában gyakorlatilag nem vesz részt.²²

2.2. Department of Justice (DOJ, USA, 1870) és a „különleges” ügyészek kategóriája

Az amerikai Igazságügyi Minisztérium vezetője az Attorney General (igazságügyi miniszter/legfőbb ügyész), aki a kormány tagja, és a végrehajtó hatalom része.

Fő feladatai:

- a szövetségi törvények betartatása és védelme;
- szövetségi ügyészség működtetése (U.S. Attorneys), amelyek képviselik a vádat a szövetségi bíróságokon;

²⁰<https://content.govdelivery.com/accounts/UKCPS/bulletins/3159e46> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²¹Lásd. Az 1985. évi Büncselekmények Megvádolásáról szóló Törvény – Prosecution of Offences Act és az 1987. évi Büntető Igazságszolgáltatási Törvény – Criminal Justice Act. In: Herke Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*. 2011. 6. <https://www.herke.hu/tan/11na.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 3.)

²²Skóciában a megfelelő szervezet a Crown Office and Procurator Fiscal Service (COPFS), Észak-Írországban pedig a Public Prosecution Service for Northern Ireland (PPSNI). Lásd. <https://www.copfs.gov.uk/>, illetőleg <https://www.ppsni.gov.uk/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

- szövetségi nyomozó ügynökségek felügyelete, például: (1) FBI (Federal Bureau of Investigation); (2) DEA (Drug Enforcement Administration); (3) ATF (Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives);²³ (4) U.S. Marshals Service.²⁴

A DOJ a szövetségi büntetőeljárások központi szerve. Az U.S. Attorneys' Offices (szövetségi ügyészi hivatalok)²⁵ a DOJ alá tartoznak, ők indítják és viszik végig a büntetőeljárásokat a szövetségi bíróságokon. A főügyészek (U.S. Attorneys) minden szövetségi körzetben a DOJ képviselői, és ők jogosultak vádemelésre a szövetségi bűncselekményekben.

Feladatai:

- Vádemelés (indictment, information): ennek alapján a DOJ-n keresztül a szövetségi ügyészek döntenek arról, hogy egy gyanúsított ellen vádat emelnek-e szövetségi bíróságon. Súlyosabb ügyekben ehhez gyakran a „nagy esküdtszék” (grand jury) jóváhagyása is kell.
- A nyomozás irányítása: ennek alapján a nyomozást ugyan a szövetségi ügynökségek (például FBI, DEA, ATF) végzik, de ezek mind a DOJ alá tartoznak, az ügyészek tehát – gyakran az operatív munka során is – együtt dolgoznak a nyomozókkal.
- Bírósági képviselet: a DOJ ügyvédei (Assistant U.S. Attorneys)²⁶ képviselik a vádat a szövetségi bíróságokon, az elsőfokú eljárástól kezdve egészen a Legfelsőbb Bíróságig.

Fontos különbség, hogy az USA-ban kétféle vádrendszer létezik: (1) a szövetségi (federal), amely közvetlenül a DOJ hatáskörébe tartozik, illetőleg (2) az állami (state), amelynek esetében az állami ügyészségek (District Attorneys,²⁷ State Attorneys General²⁸) emelnek vádat. A DOJ csak a szövetségi bűncselekményekben jogosult vádemelésre (például drogkereskedelem, fegyvercsempészet, terrorizmus, kiberbűnözés, pénzmosás, korrupció), az állami bűncselekmények esetében az adott állam ügyészsége jogosult dönteni e kérdésben.²⁹

E rendszer a „különleges ügyész” (special counsel) kategóriájával egészül ki, aki egy független, de a DOJ-hoz kapcsolódó jogász. E személyeket speciális, politikailag érzékeny ügyek kivizsgálására nevezik ki. Feladata: olyan ügyekben vizsgálni és szükség esetén vádat emelni, ahol a DOJ-al szemben összeférhetlenségi vagy politikai természetű akadály merülhet

²³<https://www.atf.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁴<https://www.usmarshals.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁵<https://www.justice.gov/usao> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁶https://www.americanbar.org/groups/young_lawyers/resources/tyl/practice-areas/how-do-you-become-assistant-united-states-attorney/ (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁷<https://www.ndaa.org/what-is-a-da> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁸<https://www.naag.org/find-my-ag/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

²⁹<https://www.justice.gov/our-work> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

fel. E személyeket közvetlenül a U.S. Attorney General (igazságügyi miniszter), összeférhetetlensége esetén pedig helyettese, a Deputy Attorney General nevezi ki.

Konkrét hatáskörei: (1) vizsgálat lefolytatása meghatározott ügyel / témakörrel összefüggésben (például elnöki kampány, korrupció, titkos dokumentumok „kiszivárogtatása”); (2) vádemelés. Az amerikai közvéleményben gyakran megkérdőjelezzik pártatlanságukat, mivel tevékenységüket a DOJ finanszírozza, illetőleg azt a főügyész (Attorney General) felügyelheti, illetőleg egyes döntéseit akár meg is vétőzhatja.³⁰

2.3. British Columbia Prosecution Service (BCPS, Kanada, 1990)

E vancoover-i székhelyű szervezet hivatalosan 1990-ben jött létre, amikor a Prosecution Service Act elfogadásával a vádemelési döntéseket leválasztották a rendőri szervezetről.³¹ Létrehozásának célja: (1) biztosítani, hogy vádemelési kérdésekben egy független, önálló szervezet döntsön; (2) erősíteni a nyilvánosság és a pártatlanság iránti bizalmat a büntető igazságszolgáltatásban. Az ügyészi szolgálat tagjai „Brit Columbia tartományi ügyészei” (British Columbia Crown Counsel).

Fő feladataik:

- krimináltaktikai tanácsadás a rendőri szervek részére;
- vádemelés (charge approval): (1) a rendőrség benyújtja a nyomozati anyagot; (2) a Crown Counsel dönti el, hogy elegendő bizonyíték van-e, illetőleg az eljárás folytatása szolgálja-e a közérdeket;³²
- vádképviselés a bírósági eljárásban (tartományi és fellebbviteli szinten);
- speciális ügyek kezelése (pl. fiatalkorúak, családon belüli erőszak, bonyolult gazdasági bűnügyek, szervezett bűnözés).³³

³⁰Ilyen különleges ügyész volt például Archibald Cox (Watergate-botrány, 1973), Ken Starr (Clinton – Lewinsky ügy, 1994 – 1999) vagy Robert Mueller (az amerikai elnökválasztásba történő orosz beavatkozás ügye, 2017 – 2019). Lásd. <https://osc.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

³¹A jogalkotó e modernizációs hullám tekintetében egyértelműen az angol mintát (Crown Prosecution Service, 1986) követte.

³²Lásd. ugyanazt az elvet alkalmazzák, mint Angliában a CPS

³³<https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/bc-prosecution-service> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

2.4. Commonwealth Director of Public Prosecutions (CDPP, Ausztrália, 1984)

E szervezet (székhely: Canberra) Ausztrália szövetségi ügyészi hivatala, amelynek minden tartományi egységben működnek irodái. Hatáskörébe az ausztrál szövetségi törvényekbe ütköző bűncselekmények tartoznak.

Feladatai:

- jogi tanácsadás a szövetségi nyomozó szerveknek (Australian Federal Police, Australian Border Force, ASIC, ATO);
- együttműködés a tartományi (state és territory) ügyészségekkel;
- vádemelés és vádképviselet szövetségi büntetőügyekben (pl. drogkereskedelem, pénzmosás, kiberbűnözés, adócsalás, emberkereskedelem, terrorizmus, környezetvédelmi bűncselekmények).³⁴

III. A vádemelés jogi feltételeinek előzetes, több szempontú vizsgálata

Az angolszász eljárási rendszerekben sokkal hangsúlyosabb a bizonyítékok, valamint a vádemeléshez fűződő közérdekű szempontok előzetes vizsgálata. Az értékelés folyamatában nem csak az játszik szerepet, hogy az adott bizonyítási eszköz (például tanúvallomás, okirat) alkalmas-e egyáltalán a bizonyítandó tény alátámasztására, hanem az is, hogy annak felhasználása megfelel-e a „processual fairness” követelményének, azaz nem ütközik-e esetleg valamilyen bizonyítási tilalmi szabályba. Ennek alapján egyes államokban (pl. Egyesült Királyság, Kanada) az ügyészség két fő szempont alapján dönt a vádemelésről (**Full Code Test**):

a) *A bizonyítékok megfelelősége (Evidential stage)*: ebben az esetben az a kérdés, hogy (1) van-e reális esély arra, hogy az ügyben bűnösséget megállapító ítélet szülessen, illetőleg (2) a rendelkezésre álló bizonyítékok megbízhatók, elfogadhatók és elégségesek-e. E komplexebb értékelési rendszer alkalmazása kétségtelenül hozzájárul a nagy terjedelmű ügyek hatékonyabb elintézéséhez, mivel egyes terheltek esetében már az eljárás vizsgálati szakaszában „kiszűrjük” az alkalmatlan bizonyítási eszközöket.

b) *A közérdek vizsgálata (Public interest stage)*: ebben az esetben az alábbi szubjektív szempontok vizsgálatára kerül sor:

³⁴<https://www.cdpp.gov.au/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

- A vádemelés szolgálja-e a közérdeket?
- Van-e igény a társadalom részéről a büntetőeljárás teljeskörű lefolytatására?
- Fűződik-e komoly közbiztonsági érdek az arányos megtorláshoz?
- Lehet-e – generális és speciális szinten – visszatartó (preventív) ereje az eljárásnak?

Ezzel párhuzamosan egyéb körülmények is értékelésre kerülnek, mint például a bűncselekmény tárgyi súlya, az elkövető életkora, egészségi állapota, illetőleg egyéb személyes körülményei, valamint a bűncselekmény áldozatra gyakorolt hatása. Ennek alapján, ha például egy kisebb tárgyi súlyú bűncselekményről van szó, amit egy fiatalos vagy súlyos beteg személy követett el, előfordulhat, hogy a CPS mellőzi a vádemelést és helyette valamilyen más megoldást választ (pl. figyelmeztetésben részesíti a terheltet). E lehetőségekkel gyakran élnek a többterheltes ügyekben.³⁵

IV. A nagy terjedelmű ügyek egyszerűsítésének eljárásjogi és ügyviteli eszközei

4.1. Informatikai támogatás

Nagy terjedelmű ügyekben egyes bizonyítékok (például e-mailek, lehallgatásokról készült jegyzőkönyvek, számviteli adatok) rendszerint csak digitális formában állnak rendelkezésre. Mindez gépi adatfeldolgozást igényel, amelynek érdekében különböző strukturált adatbázisok működnek (**eDiscovery – USA; eDisclosure – UK**). E rendszerek biztosítják az ügyiratok áttekinthetőségét, valamint a bizonyítás szempontjából releváns dokumentumok „kiszűrését” és visszakereshetőségét. A feltöltött anyagok vizsgálata során az eljáró hatósági személy feladata annak meghatározása, hogy az összegyűjtött dokumentumok közül tartalmi és formai szempontól melyek alkalmasak arra, hogy azokat bizonyítási eszközként felhasználják. A releváns dokumentumokat ezt követően a jogszabályoknak megfelelő formátumban (például PDF) adják át az arra jogosult szerv vagy személy részére.³⁶

³⁵<https://www.cps.gov.uk/publication/code-crown-prosecutors> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

³⁶Gibson Dunn: *E-Discovery Basics: The E-Discovery Life Cycle*. <https://www.gibsondunn.com/wp-content/uploads/documents/publications/E-DiscoveryBasics2-E-DiscoveryLifeCycle.pdf> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 30.)

4.2. Összevont vádirat

E megoldás az USA-ban és Kanadában, elsősorban bűnszervezetekkel kapcsolatos „mega-ügyekben” („mega-trials”) jellemző. Lényege, hogy azokban az eljárásokban, amelyekben sok vádlott, sok vádpont, vagy nagy mennyiségű bizonyíték van, az ügyészség összevont vádiratot („**global indictment**”) nyújt be, amelyben egyetlen összefoglalt vádban mutatja be a bűnszervezet működését, valamint az egyes vádlottak szerepét.³⁷ Ezt követően az ügyészség a vádiratot az eljárás további szakaszaiban részletezi vagy annak egyes pontjait a vádlottak szerint szétválasztja.

E gyakorlat az ún. „RICO-törvényen” (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act, USA, 1970) alapul, amely lehetővé teszi, hogy a különböző, egyébként önálló vádpontot képező bűncselekményeket egyetlen összefüggő szervezett tevékenység részeként mutassák be. A vádlottak tevékenységének „közös nevezője” az összeesküvés („conspiracy”), amelynek alapján nem kell az egyes vádpontokat külön-külön bizonyítani, hanem elégséges azokat a vád tárgyát képező „bűnös terv” részeként kezelni.³⁸

4.3. „Alulról felfelé” taktika

E módszer alapján az ügyészség először azon terheltekkel szemben emel vádat, akik kisebb tárgyi súlyú – jellemzően bűnsegédi – magatartást valósítanak meg. Ezt követően e vádlottakkal vádalkut kötnek annak érdekében, hogy vallomást tegyenek a felsőbb szinten álló személyek (pl. szervezők, cégvezetők) ellen.³⁹ Megjegyzem, e módszer számos amerikai vállalat csalási ügyében (pl. Enron, WorldCom) bevett gyakorlattá vált.

4.4. Előzetes eljárási szakaszok (Pre-trial procedures) beiktatása

a) Az USA-ban „előzetes tárgyalási szakasz” (Preliminary hearing / Committal hearing) beiktatására kerül sor, amelynek célja elsősorban annak megállapítása, rendelkezésre áll-e elegendő bizonyíték a vádemeléshez. Ebben az esetben tehát nem a soron következő

³⁷<https://www.justice.gov/archives/opa/pr/thirty-six-defendants-indicted-alleged-roles-transnational-criminal-organization-responsible> (Letöltés ideje: 2025. szeptember 30.)

³⁸G. S. Roukis – B. H. Charnov: RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) Statute – Implications for Organized Labor. *Labor Law Journal*, 1985/36. 281

³⁹Douglas O. Linder: *Famous Trials. Accounts and Materials for 100 of History's Most Important Trials*. UMKC School of law. <https://famous-trials.com/enron/1796-prosecution> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

tárgyalások megtervezése az elsődleges szempont, hanem a már rendelkezésre álló bizonyítékok előzetes értékelése (szelekciója). Súlyos bűncselekmények esetében a vádemelést a „Nagy Esküdtszék” (Grand Jury) hagyja jóvá. Mivel az eljárás titkos, ezért az ügyészség a vádlottak, illetőleg védőik távollétében mutathatja be bizonyítékait. E lehetőség különösen hasznos több vádlott esetén, mert így az ügyészség zavartalanul és összehangoltan emelhet vádat.⁴⁰

b) Az Egyesült Királyságban „előkészítő ülés” (Case Management Hearings / Plea and Trial Preparation Hearings) tartása jellemző, amelynek során a bíró előre meghatározza a tárgyalás menetrendjét, időkeretét, így például a kihallgatandó tanúk sorrendjét. Ebben az esetben a cél inkább a tárgyalás megfelelő előkészítése és az időhúzás lehetőségének minimalizálása.⁴¹

4.5. Az ügyek egyesítésének (Joinder) vagy elkülönítésének (Severance) indítványozása

Az ügyészség az eljárás hatékonysága, illetőleg a következetesebb bírói ítéletek megalapozása céljából egyrészt indítványozhatja, hogy az azonos vádirati tényállásban érintett vádlottak ügyét egyazon eljárásban bírálják el. Elkülönítés esetén az ügyészség azt indítványozza, hogy az ügyet – vádlottak vagy vádpontok szerint – osszák fel több tárgyalásra. E konstrukció előnye: (1) elkerülhető annak veszélye, hogy az egyik vádlottat terhelő bizonyítékok aránytalanul befolyásolják a többi vádlott perbeli esélyeit; (2) az adott tárgyalási nap tervezhetőbbé, egyszerűbbé, gyorsabbá válik, az esküdtszék leterheltsége pedig csökken. Megjegyzem, hogy az egyesítést jellemzően az ügyészség indítványozza (mivel általános célja az eljárás „egy kézben” tartása), az elkülönítést pedig általában a védelem.⁴²

4.6. Bizonyítékok szelektív prezentálása, egyszerűsítő narratíva alkalmazása

Nagy terjedelmű ügyekben a bizonyítékok rengeteg dokumentumot, tanút, pénzügyi adatot, stb. tartalmaznak. Az ügyészek stratégiája: (1) a lehető legegyszerűbb és legrelevánsabb bizonyítékok felhasználása; (2) a tényállás leegyszerűsítése az esküdtszék számára; (3) a lehető legegyszerűbb nyelvezetű, általános, összefoglaló jellegű narratíva alkalmazása a bírósági

⁴⁰<https://www.justice.gov/jm/jm-9-11000-grand-jury> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

⁴¹<https://www.cps.gov.uk/victims-guide/victims-guide-first-hearing-crown-court-plea-and-trial-preparation-hearing> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

⁴²University of North Carolina at Chapel Hill, 2018. <https://defendermanuals.sog.unc.edu/sites/default/files/pdf/6.1%20Joinder%20and%20Severance%20of%20Offenses.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

eljárás során (például „összeesküvés a nyereségért”).⁴³ Megjegyzem, az esküdtszéki eljárásokban – a kontinentális tárgyalási rendszerekhez képest – eleve eltérő ügyészi, illetőleg védői kvalitásokat igényel a vád, illetőleg a védelem képviselőjének ellátása. E személyek sok esetben nem jogszabályokra, tételesjogi elvekre, illetőleg tudományos álláspontokra, hanem egyéb morális, illetőleg etikai normákra hivatkoznak. Érvelésük gyakran nélkülözi a jogi jelleget, ehelyett jelentősebb szerepe van az előadásmódnak, illetőleg a személyes fellépésnek.⁴⁴

4.7. Vádalku (*plea bargaining*) indítványozása

Az USA-ban jellemző konstrukció lényege, hogy az ügyészség a terhelt beismerő vallomása ellenében különböző pozitív jogkövetkezmények alkalmazását helyezi kilátásba. E konstrukció létjogosultságát már az 1970-es évek statisztikai adatai igazolták, ezek alapján ugyanis a vádlottak 90%-a – a tagállami és a szövetségi bíróságok előtti eljárásban egyaránt – bűnösnek vallotta magát, és nem élt esküdtszéki, illetve egyéb bírósági tárgyaláshoz való jogával.⁴⁵

Más kérdés, hogy az amerikai közvélemény, illetve szakirodalom igen megosztott ezen eljárás létjogosultságával kapcsolatban, elsősorban a hamis beismerő vallomások lehetősége miatt.⁴⁶ Sőt, egyes szerzők szerint az eljárás egyenesen alkotmányellenes, mivel (1) annak során az állampolgárok lényegében „megfeledkeznek” alapvető jogaikról (például a nyilvános tárgyaláshoz való jogukról, valamint a hallgatás jogáról), (2) a rendszer arra is alkalmas, hogy ártatlan embereket helyezzen nyomás alá, amikor a „beismerő” vallomás megtételéről kell döntenük. Más szerzők szerint ugyanakkor mindez nem a vádalku intézményének hiányosságaira, hanem a tárgyalási rendszer hibáira vezethető vissza.⁴⁷

⁴³Bérces Viktor: *A védői szerepkör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróság előtti eljárásokra*. Budapest, Pázmány Press, 2012. 116.

⁴⁴Bérces (2021) i. m. 121.

⁴⁵Albert W. Alschuler: *Plea Bargaining and Its History*. Columbia Law Review, 1979. <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1122051?uid=3738216&uid=2&uid=4&sid=21103672944451> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁴⁶Alaszkában, illetve a texasi El Pasoban kifejezetten elutasították ezt a gyakorlatot. Az alaszakai igazságügy miniszter 1974 decemberi hivatalba lépését követően – szembe helyezkedve a gyakorlattal – előírta, hogy minden ügyész minden ügyében bírósági tárgyalást kell tartani. Az intézkedésnek két célja volt. Egyfelől annak biztosítása, hogy az ítélethozatal funkciója a bíróság kezében maradjon, továbbá az, hogy az ügyészek törvénytelen okból ne menjenek bele egyezségkötésbe, pusztán azért, hogy munkájukat lecsökkentsék. In: Michael L. Rubinstein – Teresa J. White: *Alaska's Ban on Plea-Bargaining*. In: William F. McDonald – James A. Cramer: *Plea-Bargaining*. Georgetown, 1980. 25.

⁴⁷Miskolcziné Juhász Boglárka: *A büntetőeljárás szabályok továbbfejlesztésének lehetséges irányai*. Ph.D értekezés. Budapest, PPKÉ-JÁK, 2015. 227 – 228. https://real-phd.mtak.hu/316/1/Juhasz_Bogi_dolgozat_v.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

A bűncselekmények sértetti oldalát tekintve sem egyértelmű a vádalku intézményének támogatottsága. Az 1990-es években több tanulmányban arra hívták fel a figyelmet, hogy az áldozatok kifejezetten csalódottak a vádalku megkötésekor. Emiatt később törvényben rögzítették, hogy a büntetőügy elintézése során a sértett kívánságát is figyelembe kell venni.⁴⁸

A vádalku alkalmazásának gyakorisága nagyban függ a terhelt kockázatvállalásától, azaz attól, hogy – a biztos megállapodás helyett – „belemegy”-e egy bizonytalan kimenetelű, de adott esetben számára kedvezőbb eredménnyel záruló tárgyalásba. A statisztikai adatok alapján ugyanakkor nem érdemes túl nagyot rizikót vállalni, mivel a bűnösséget beismerő vádlottak kb. 30-40 %-a enyhébb büntetést kap, mint azok, akiket ugyanolyan bűncselekmény miatt tárgyaláson ítélnék el.⁴⁹

Mindazonáltal, az eljárás ügyészségi kezdeményezésének legfőbb okai az alábbiakban foglalhatók össze:

- az általános eljáráshoz képest kisebb munkaidő-ráfordítással, illetőleg kevesebb adminisztrációs teherrel jár;
- az egyeztetés csökkenti a vádlott felmentésének, illőleg az eljárás megszüntetésének kockázatát;
- a bíróság rendszerint a felek által rögzített és általuk megfelelőnek vélt büntetést szabja ki.⁵⁰

Megjegyzem, az ügyészség a vádalku kezdeményezésével kapcsolatos diszkrecionális jogkörét is csak alkotmányos keretek között gyakorolhatja, e „szelekciós” folyamat nem lehet diszkriminatív – például nemzetiségi, vallási vagy egyéb ok alapján.⁵¹ Ami pedig a védelem motivációit illeti, megállapítható, a védő egy sikeres vádalkut követően feltehetőleg nagyobb honoráriumra számíthat, mint egy küzdelmes, de kudarccal végződő bizonyítási eljárás végén. Ugyanakkor fokozott figyelmet kell szentelni annak, hogy a védői rábeszélés ne ejtsen csorbát a vádlotti beismerés önkéntességén.⁵²

⁴⁸Révész Judit: A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban. *Jogtudományi Közöny*, 1999/6. 272.

⁴⁹Révész i. m. 272.

⁵⁰Farkas Ákos: Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 1992/8. 510.

⁵¹Miskolcziné i. m. 216.

⁵²Miskolcziné i. m. 217 – 218.

4.7.1. A vádalku formái. Az „*indicment stacking*”

Az egyes típusok meghatározása előtt rögzíteni kell, hogy a csoportosítás alapvetően az ügyész által tett engedmények különféle módozatain alapul. A megállapodások előfeltétele, hogy a vádlott beismerő vallomást tegyen és mondjon le a tárgyaláshoz, valamint a bizonyítás lefolytatásához fűződő jogáról.

Előjáróban megjegyzem, hogy a beismerésnek létezik egy „részleges hatályú” változata, az úgynevezett „*nolo contendere*” nyilatkozat. Ennek lényege, hogy a vádlott csupán bűnösségre kiterjedő beismerő vallomást tesz, ami nem minősül ténybeli beismerésnek, így a vallomása más eljárásban – például kártérítés miatt indított polgári perben – nem is használható fel.⁵³

Az amerikai rendszerben – a kontinentális rendszerekben szabályozott egyezségi eljárásokhoz képest – a vádalku tárgyát nem csak a szankció képezheti („**sentence bargaining**”), hanem a tényállás („**fact bargaining**”) és/vagy a jogi minősítés („**charge bargaining**”) is. Megjegyzem, sokvádoltas ügyek esetében a legtöbb terhelt ügye ezen konstrukciók valamelyikének alkalmazásával fejeződik be.

a) A „*charge bargaining*” (vadról való megegyezés) lényege, hogy a vádlott az eredetihez képest kevésbé súlyos vád szerint ismeri el a bűnösségét, az ügyész pedig ennek megfelelően módosítja a vádat. E konstrukció egyik sajátos fajtája a *charge reduction*, melynek során az ügyész másik, enyhébben minősülő bűncselekmény miatt emel vádat. (Például rablás helyett lopás miatt.)⁵⁴ E körben elképzelhető a minősítő körülmények vonatkozásában tett kompromisszum is, így például az, hogy az ügyész nem hivatkozik a bűncselekménnyel okozott súlyosabb eredményre. A *count bargaining* (vádelejtés) esetén pedig – a beismerés fejében – az ügyész egyes vádpontok képviselétől teljes egészében eltekint.⁵⁵

b) A „*sentence bargaining*” (ítéleti alku): ez a konkrét büntetésben való megállapodást jelenti. Két válfaja ismeretes: (1) amikor a bíró is részt vesz az egyeztetésen és jelzi, hogy milyen büntetés kiszabását látja indokoltnak;⁵⁶ (2) amikor kizárólag a védő, a terhelt és az ügyész vesz részt az alkufolyamatban (ez csak a vád és a védelem megállapodását rögzíti arra vonatkozóan, hogy az ügyészi indítvány milyen büntetésre terjedjen ki).⁵⁷ A „*sentence bargaining*” keretén belül gyakori a feltételes elítélés azon formájának indítványozása, amelynek során a bíróság

⁵³Miskolcziné i. m. 219.

⁵⁴Álláspontom szerint ugyanakkor ez a gyakorlat teljességgel felülírja az anyagi büntetőjog alapvető dogmatikai szabályait.

⁵⁵Miskolcziné i. m. 220.

⁵⁶Lásd. A védelem szempontjából ez a legkevésbé kockázatos megoldás.

⁵⁷Az USA tagállamainak többségében ez a megoldás jellemző.

megállapítja ugyan a vádlott bűnösségét, de semmilyen szankciót nem alkalmaz, azaz lényegében „elbagnetellizálja” az elkövető cselekményét („*absolute discharge*”).

A tagállamok nagy részében többféle variációt alkalmaznak. A leggyakoribb megoldás az, amikor a vád és a védelem megállapodik a vád módosításáról és a büntetés kiszabására irányuló ügyészi indítványról is (vegyes vádalku).⁵⁸

Az alku tárgya ügyenként eltérő lehet. Így például előfordulhat, hogy az enyhébb minősítés vagy az egyes vádpontoktól való eltekintés nem jelent elegendő motivációt a vádlott számára, továbbá az is, hogy a bűnösség beismerésén túl az ügyészségnek egyéb információra is szüksége van. Emiatt a vádalku keretében egyéb kérdésekben is megállapodás köthető. Így a vád oldalán:

- az ügyész lemondhat arról, hogy az állami büntetőeljárást követően a szövetségi bíróság előtt is vádat emeljen;⁵⁹
- az ügyész lemondhat a visszaesői minőség indítványozásáról;
- az ügyész megállapodhat a vádlottal abban, hogy a büntetését melyik büntetés-végrehajtási intézményben hajtsák végre;⁶⁰
- végrehajtandó szabadságvesztés büntetés indítványozása esetén az ügyész vállalhatja, hogy a feltételes szabadságra bocsátás legkorábbi időpontjára a törvény szerint megállapítható legkedvezőbb mérték szerint tesz indítványt;
- az ügyész vállalhatja, hogy a büntetés felfüggesztésére az általános szabályokhoz képest kedvezőbb feltételekkel tesz indítványt;
- az ügyész lemondhat a vádlott hozzátartozói, barátai elleni eljárás lefolytatásáról.

Az előbbieket ellentételezéseként a vádlott vállalhatja, hogy (1) valamelyik terhelttársa vagy más személy vonatkozásában terhelő vallomást tesz, illetve (2) közreműködik a bűncselekmény elkövetőinek felderítésében.⁶¹

A „*plea bargain*” valamennyi formája esetében gyakori taktika a „*indictment stacking*”. Ennek lényege, hogy az ügyész – a vádalku reményében – számtalan vádpontban emel vádat annak érdekében, hogy nyomást gyakoroljon a vádlott(ak)ra valamilyen megállapodás megkötése céljából. Sőt, egyes elemzések szerint az ügyészek sok esetben eleve súlyosabb vagy több bűncselekmény miatt emelnek vádat, mint ami kétséget kizáróan bizonyítható lenne, így a vádalku eredményeként létrejött „előnyös” megállapodás csak illúzió, valójában nélkülözi a

⁵⁸Grmela Zoltán: Vádalku – az amerikai modell. *Magyar Jog*, 1993/6. 368.

⁵⁹Utóbbi gyakorlat egyébiránt nem ütközik a kétszeres eljárás tilalmába.

⁶⁰Ennek az USA területi adottságai, illetőleg a büntetés-végrehajtási körülményekben fennálló különbségek okán komoly jelentősége lehet.

⁶¹Miskolcziné i. m. 221.

valódi kedvezményt.⁶² Ennek ellentételezéseként a védelem gyakran „*motion to dismiss*” elnevezésű kérelmet nyújt be,⁶³ amelyben a túlzott vagy duplikált vádpontok eltávolítását kéri.⁶⁴

4.7.2. Az alkukötés menete I.: a *plea bargaining* (egyeztetési eljárás)

Az első főszakasz (*plea bargaining*) célja, hogy a felek megismerjék egymás célkitűzéseit. A tárgyalási metodikának két válfaja lehetséges: a résztvevők nyílt vitába bocsátkoznak (*explicit alkudozás*), vagy az ügyész „sugallja” a terhelt számára, hogy a bizonyítási eljárás lefolytatása esetén súlyosabb büntetésre számíthat (*implicit alkudozás*).⁶⁵

a) Az 1. szakaszban a terhelt nyilatkozik arról, hogy a kedvezőbb elbírálás érdekében hajlandó-e beismerő vallomást tenni. E nyilatkozat nem csak a konkrét ügy, hanem más büntetőügy tekintetében is releváns lehet, ennél fogva a vádhatóságnak komolyan mérlegelnie kell annak jelentőségét.

b) A 2. szakaszban az ügyészség írásbeli felhívást⁶⁶ ad át, amelyben

- tájékoztatja a terheltet az együttműködés fő szabályairól,
- rögzíti, mit vár a terhelttől, illetve
- részletesen kioktatja a terheltet eljárási jogaira, valamint figyelmezteti arra, hogy a megszerzett információk nem csak a konkrét ügyben, hanem a vádlott elleni későbbi eljárások során, illetőleg más büntetőügyben is felhasználhatók lesznek.

A fentiek alapján a vádlottnak kifejezetten és határozottan le kell mondania arról a jogáról is, hogy az önvád tilalmára hivatkozva az információk felhasználhatóságát a későbbiekben kifogásolja. Az ügyészi felhívásban rögzítik azt is, hogy (1) a felek írásos beleegyezése nélkül további ígéret, megállapodás vagy feltétel nem kerülhet az együttműködési megállapodásba, illetőleg (2) a vádlottat a beismerést követően – jogi értelemben – bűnösnek kezelik, akár elkövette a vád tárgyát képező cselekményt, akár nem.⁶⁷

⁶²Révész i. m. 272 – 273.

⁶³https://nysba.org/products/motions-to-dismiss-and-moving-for-summary-judgment-best-practices/?srsltid=AfmBOoo_L_TLts3x7k-CzKJO0XaqFeUa_J2CuWVJd_KO9WvCFRjX9xf5 (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

⁶⁴Stacked: Where criminal charge stacking happens – and where it doesn't. *Harvard Law Review*, 2023. <https://harvardlawreview.org/print/vol-136/stacked-where-criminal-charge-stacking-happens-and-where-it-doesnt/> (Letöltés ideje: 2025. október 1.)

⁶⁵Grmela i. m. 368.

⁶⁶Amerikai Ügyvédi Kamara Közép- és Kelet Európai Jogi Kezdeményezés (ABA CEELI): *Az óvadék és a vádalku intézménye*. Pécs-Budapest-Győr, 1997. 78-79.

⁶⁷Grmela i. m. 369.

c) A 3. szakaszban a terhelt nyilatkozik az ügyészi felhívásban foglaltakra, majd a vádlott, a védő és az ügyészség képviselője egy polgári jogi szerződéshez hasonló megállapodást köt. Ennek keretében rögzítik, hogy a vádlott a vádiratban foglalt mely bűncselekmény(ek) tekintetében ismeri el bűnösségét, és ezért – megállapodás hiányában – milyen büntetéssel lenne büntethető. A megállapodás tartalmazza a ténybeli beismerésnek a vád és a védelem által „kialkudott” mértékét, illetve olyan egyéb releváns tényeket, amelyek a bűncselekmény jogi minősítését befolyásolják. Megjegyzem, lehetőség van arra, hogy a vádlott ártatlansága hangoztatása mellett is vádalkut kössön oly módon, hogy csupán „nem vitatja” a vádban foglaltakat. Ennek megfelelően, ha a bíróság a megegyezést észszerűnek találja, így különösen, ha az ügyész megfelelő tényekkel alátámasztja a vádlott bűnösségét, a bíróság akkor is elfogadhatja a beismerést, ha a terhelt ténylegesen tagadja bűnösségét.⁶⁸

4.7.3. Az alkukötés menete II.: a megállapodás bíróság általi jóváhagyása

E szakasz – az előző egyeztetési eljáráshoz képest – részletesebben szabályozott,⁶⁹ mivel bírósági eljárás formájában zajlik, illetőleg számos garanciális elemet tartalmaz. E fázisban különös jelentősége van a különböző figyelmeztetéseknek és tájékoztatásoknak, valamint annak, hogy minden ezzel kapcsolatos nyilatkozatot jegyzőkönyvben kell rögzíteni. Ezen eljárási cselekmények pontos rögzítésére azért van szükség, mert a terhelt általuk több, az Alkotmányban rögzített jogáról is lemond.⁷⁰

A megállapodás elfogadása tekintetében a bíróság mérlegelési szempontjai következők: (1) a vádlottnak van védője vagy a védelem jogáról érvényesen lemond(ott); (2) a beismerés önkéntes⁷¹ („voluntary”) és tudatos („knowingly”); (3) a vádlott tisztában van az eljárás jogi

⁶⁸Miskolcziné i. m. 229.

⁶⁹„Az első szakasz lényege, hogy a felek ’ütőkártyáik’ ismeretében ’lejátsszák’ egymás közt az eljárás azon részét, melyet egyébként hosszadalmas bizonyítási eljárás során az esküdtek jelenlétében tennének meg.” In: Miskolcziné i. m. 224.

⁷⁰Így például: (1) Az Egyesült Államok Alkotmányának V. cikke értelmében senkit nem lehet arra kényszeríteni, hogy büntetőügyben saját maga ellen tanúskodjék. Ennek alapján a bíró az eljárás során köteles meggyőződni arról, hogy a vádalku a vádlotti oldalon nem kényszer hatására jött létre. (2) Az Alkotmány VI. Cikke alapján a vádlottnak joga van ahhoz, hogy ügyét a bűncselekmény elkövetése szerinti államnak elfogulatlan esküdszéke gyors és nyilvános tárgyaláson bírálja el. (3) Az Alkotmány XIV. Cikke kimondja, hogy egyetlen állam sem foszthat meg valakit életétől, szabadságától vagy tulajdonától megfelelő törvényes eljárás nélkül; a törvénykezés (ítélhezatal) során az államok senkitől nem tagadhatják meg a törvények nyújtotta egyenlő jogvédelmet. In: Miskolcziné i. m. 225 – 226.

⁷¹A bíróság a Boykin kontra Alabama (1969) ügy kapcsán – még jóval a vádalku legitimálása előtt – kimondta, hogy az ilyen típusú megállapodások csak abban az esetben tekinthetők alkotmányosnak, ha a vádlott Alkotmányban rögzített jogáról önként mond le, és egyúttal tisztában van az alku egyezés jellegével. In: Fantoly Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. Budapest, HVG-ORAC, 2012. 162.

következményeivel („understandingly”);⁷² (4) a beismerés ténybelileg megalapozott;⁷³ (5) az egyezség a közérdekkel nem ellentétes.⁷⁴ Ha a bíróság a megegyezést elfogadja, a büntetés neme és mértéke tekintetében a megállapodásban foglaltaktól alapjaiban nem térhet el.⁷⁵

A beismerő vallomás elfogadhatóságának szabályai egyebekben a Legfelsőbb Bíróság (a továbbiakban: Bíróság) eseti döntései nyomán bontakoztak ki.

- A Henderson v. Morgan ügyben (1976) hozott ítéletében a Bíróság megállapította, hogy a szándékosság vagy gondatlanság olyan tényezők, amelyekkel a terheltnek a bűnösség beismerése előtt tisztában kell lennie. A vádlott a konkrét ügyben erre irányuló megfelelő tájékoztatást nem kapott, ezért a vallomástétel nem tekinthető önkéntesnek, így az azon alapuló ítélet nem felel meg a tisztességes eljárás követelményeinek.⁷⁶
- A Harned v. Henderson ügyben (1978) a Bíróság kimondta, hogy a vádlottnak tisztában kell lennie a bűncselekmény lényeges elemeivel. A konkrét ügyben azt állapította meg, hogy a vádlott nem értette meg annak a bűncselekménynek a lényegét, amelyben bűnösségét elismerte, azt sem az első fokon eljáró bíróság, sem az ügyvédek nem magyarázták el neki.⁷⁷
- Az Egyesült Államok v. Kahn ügyben (1974) a Bíróság megerősítette, hogy a megfelelő tájékoztatás elmulasztása az ítélet érvénytelenítését eredményezheti. A Szövetségi Büntetőeljárás Kódex 11. §-ába ütközik, ha a bíróság nem tájékoztatja személyesen a vádlottat az ellene felhozott vád természetéről, a kiszabható maximális büntetésről, valamint azokról a jogokról, amelyekről a bűnösség beismerése folytán lemondott.⁷⁸
- A William Gabriel Lepera v. Egyesült Államok ügyben (1978) az indítványozó azzal érvelt, hogy Leperát nem tájékoztatták a feltételes szabadlábra helyezés speciális feltételeiről. Álláspontjuk szerint az elsőfokú bíróság elmulasztása sérti a vádalku kötésére vonatkozó 11. §-t.⁷⁹

Az elutasítási okok rendszere jóval szélesebb körben van meghatározva, amelyet – elsősorban – a bírói gyakorlat alakított ki. Ennélfogva hivatkozni lehet közösségi (társadalmi) érdekekre, vagy éppen a megállapodás formai és/vagy tartalmi hibáira. Több terheltes ügyekben például

⁷²Miskolcziné i. m. 218.

⁷³Megjegyzem, az ügyiratok vagy egyéb bizonyítékok alapján ennek megállapíthatónak kell lennie. A legtöbb USA tagállam bírói gyakorlata egyébiránt sokáig nem követelte meg a bűnösség beismerésének ténybeli vizsgálatát. In: Grmela i. m. 369

⁷⁴Például a bűncselekmény tárgyi súlya, illetve a vádlott cselekményének közösségi megítélése alapján.

⁷⁵Miskolcziné i. m. 217 – 218.

⁷⁶<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/426/637/#644> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁷⁷<https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/588/12/395808/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁷⁸<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/415/143/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁷⁹<https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/587/433/37661/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

gyakori, hogy az egyik vádlott hamis ténybeli beismerő vallomást tesz annak érdekében, hogy valamelyik terhelttársa (például hozzátartozója) helyett vállalja a bűncselekmény elkövetését vagy éppen azért, mert eleve nem bízik az őt érintő bizonyítási cselekmények sikerességében. Ugyancsak gyakori elutasítási okként szerepel a beismerés önkéntességének hiánya. Ezzel kapcsolatban kényszerként értékelte a Bíróság a halálbüntetéssel, vagyoneklobzással, illetőleg kiutasítással való fenyegetettség tényét.⁸⁰

4.7.4. A megállapodás megszegésének következményei I.: a terhelt mint „szerződésszegő”

Ebben az esetben arról van szó, hogy a terhelt a beismerő vallomását – valamilyen okból – visszavonja.⁸¹ Megjegyzem, a szövetségi államok többsége napjainkban egyre kevésbé utasítja el annak lehetőségét, hogy a terhelt „meggondolja magát.”⁸² Sőt, erre egészen az ítélelhozatalig lehetőség van, azt követően azonban már csak a vádalku megkötésére vonatkozó szabályok megsértésére alapított fellebbezés útján támadható.⁸³

További kérdés, hogy a vádlott elállhat-e a vádalku keretében tett egyezségtől anélkül, hogy a beismerő vallomását visszavonná. A Legfelsőbb Bíróság az Egyesült Államok v. Hyde ügy (1997) kapcsán leszögezte, a bűnösség beismerését és az alku nem feltétlenül kell egységesen elfogadni vagy elutasítani. A bíróság a vádlott vallomását elfogadhatja anélkül is, hogy a vád és a védelem megállapodása tárgyában döntést hozna: e két jognyilatkozat elfogadása időben elkülöníthető.⁸⁴

4.7.5. A megállapodás megszegésének következményei I.: a vádhatóság mint „szerződésszegő”

Ritkább esetkörre képez, mégis elképzelhető, hogy az ügyészség nem tartja be az egyeztetési eljárás során rögzített feltételeket (például a szankció indítványozásával kapcsolatban). Ebben az esetben a terhelt beismerő nyilatkozatát semmilyen eljárásban nem lehet felhasználni, tehát úgy kell eljárni, mintha annak megtételére nem került volna sor.⁸⁵

⁸⁰Egyes álláspontok szerint az ügyész ígéretei már önmagukban is befolyással lehetnek a vádlotti beismerés önkéntességére. In: Révész i. m. 268.

⁸¹A terhelt e joga tekintetében a jogalkalmazói gyakorlat sokáig nem volt egységes, egyes szövetségi államokban kifejezetten tilalmazták, más államok feltételhez kötötték, néhány állam pedig feltétel nélkül biztosította ennek lehetőségét.

⁸²Grmela i. m. 370.

⁸³Miskolcziné i. m. 223.

⁸⁴<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/520/670/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁸⁵Miskolcziné i. m. 224.

A Legfelsőbb Bíróság a Santobello v. New York ügyben (1971) leszögezte, hogy az ügyészség részéről a vádalku „gondatlan” megszegése is elfogadhatatlan, így nem adott helyt a vádhatóság azon érvelésének, miszerint a „megállapodás figyelmetlen megszegése irreleváns.”⁸⁶ Természetesen nem tekinthető a vádalku megszegésének, ha az együttműködési megállapodás visszavonására azért kerül sor, mert (1) a vádlott nem tett eleget együttműködési kötelezettségének, illetőleg (2) vallomása nem teljes körű, vagy nem felel meg a valóságnak.

4.7.6. Az amerikai vádalku pozitív hatásai „monstre” ügyekben

Az amerikai típusú vádalku – különösen a nagy terjedelmű, bonyolult ügyek tekintetében – kifejezetten gyors megoldásnak bizonyul, legfőképpen az igazságszolgáltatás tehermentesítése szempontjából. Ezt számos jogirodalmi álláspont támasztja alá, így például Warren Burger egykori legfelsőbb bírósági elnök 1970-ben kiadott nyilatkozata, amelyben rögzítette, hogy a bűnösség beismerésén alapuló elítélések mindössze 10%-os lecsökkenése a bírói kar létszámának megkétszerezését tenné szükségessé.⁸⁷ E nézőpontot erősítik Scott és Stuntz tanulmányának adatai, amelynek alapján az alkuk számának csupán egyharmaddal történő csökkenése a tárgyalások számának 400%-os növekedését eredményezné.⁸⁸ Ebből az következik, hogy ha minden büntetőügy esetében valamennyi eljárási szakasz beiktatására sor kerülne, nem csak a bírói létszámot, hanem a bíróságok számát is meg kellene többszörözni. Nem véletlen, hogy a büntetőeljárás gyorsításának és egyszerűsítésének problémája több évtizede foglalkoztatja az EU tagállamokat is. Ez számos jogforrás kibocsátásán tetten érhető, ilyen például az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának R(87)18. számú ajánlása, amely kifejezetten utal az ítélelhozatal egyszerűsítésének lehetőségeire beismerő vádlottak esetén.⁸⁹ E folyamatban az amerikai típusú vádalku egyre több európai állam számára szolgál példaként,⁹⁰ hozzátéve, hogy ebben a modellben sincs minden esetben garancia az arányos büntetés kiszabási gyakorlatra. E típus mellett szól ugyanakkor, hogy a megállapodások tárgyát nem csak a szankció neve és mértéke, hanem az ügygel összefüggő tény-és jogkérdések is képezhetik. Más kérdés, hogy európai – így esetlegesen hazai – adoptálása esetén nem lehet figyelmen kívül hagyni a bűnözési ráta sajátosságait, a közvélemény fogadókésztségét, valamint

⁸⁶A konkrét ügyben nem ugyanaz az ügyész kötötte meg a vádalkut, mint aki később a bíróságon a vádat képviselte, és aki a – megállapodástól eltérően – a legsúlyosabb büntetés kiszabására tett indítványt. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/404/257/> (Letöltés ideje: 2025. október 4.)

⁸⁷Warren E. Burger: State of the Judiciary. *American Bar Association Journal*, 1970. 929 – 931.

⁸⁸Robert E. Scott – William J. Stuntz: Plea Bargaining as Contact. *The Yale Law Journal*, 1992. 1932.

⁸⁹Európa Tanács ajánlásai a büntetőeljárás egyszerűsítésére. *Rendészeti Szemle*, 1991/5. 97-103.

⁹⁰Farkas (1992) i. m. 507.

az igazságszolgáltatási szervezetrendszer működtetéséhez rendelkezésre álló anyagi forrásokat.⁹¹

Összességében: a kontinentális jogrendet követő államok esetében változatlanul vitatéma, hogy az ügyek gyors elintézése, vagy az anyagi jogi dogmatikának mindenben megfelelő bírói ítékezés előmozdítása e a fontosabb. A magam részéről úgy vélem, hogy a nagyobb terjedelmű ügyek esetében nincs választási lehetőség, emiatt ilyen esetekben feltétlen indokolt az amerikai típusú vádalku jogintézményének lehetővé tétele.

4.8. Elterelő programok (*Diversion Programs*) indítványozása

A diverziós programok az angolszász eljárási rendszerek fontos és széles körben használt eszközei. A különböző eljárási lehetőségek alapját – a vádalkuhoz hasonlóan – az ügyészség és a terhelt megállapodása képezi azzal, hogy a vádhatóság nem pusztán enyhébb jogkövetkezmény alkalmazását, hanem a komplett eljárás megszüntetését (lásd. a vádemelés mellőzését) helyezi kilátásba. Hozzáteszem, e konstrukciók a bírósági eljárásban is alternatívát kínálnak a szabadságvesztés-büntetés kiszabása helyett, vagy akár az elítélés után, a büntetett előélethez fűződő joghátrányok alóli mentesülés tekintetében.⁹² Az egyes programok előnye, hogy csökkentik a börtönnépeséget és a bíróságok leterheltségét, lehetővé teszik az elkövetők számára a rehabilitációt és társadalmi reintegrációt, valamint növelik az áldozatok elégedettségét, különösen ha a program helyreállító elemeket is tartalmaz.

A vádemelés elkerülése érdekében alkalmazott diverziós eljárások esetében a terhelt köteles az ügyészség által meghatározott magatartási szabályokat betartani. A vádhatóság jellemző célja, hogy a terhelt vállaljon felelősséget a bűncselekmény okozta következményekért és tegye jóná az abból származó károkat vagy vegyen részt valamilyen gyógyító-nevelő jellegű programban. E konstrukciókat leggyakrabban büntetlen előéletű vagy fiatalkorú személyek esetében alkalmazzák.

A diverziós programokban való részvételt – lehetőség szerint – nagy terjedelmű, komplex ügyekben is indítványozzák azzal, hogy ezekben az eljárásokban is alapvető szempont az elkövető egyéni felelősségének hangsúlyozása. Emiatt a programba való bevonásról szóló ügyészi döntés személyre szabott és nem terjed ki automatikusan valamennyi vádlottra, azaz minden eljárás alá vont személy egyéni elbírálás alá esik. A döntő szempont az, hogy az érintett személy milyen formában vett részt a cselekmény elkövetésében (például kezdeményező vagy

⁹¹Miskolcziné i. m. 228.

⁹² Lásd. Elkerüli, hogy adatai a bűnügyi nyilvántartásban szerepeljenek.

csak „segédszemély” volt-e), illetőleg büntetőjogi szempontból visszaesőnek minősül-e. Megjegyzem, több terheltes ügyekben (1) nehezebb megszervezni az egyéni programokat, illetőleg ellenőrizni az előírt magatartási szabályok betartását; (2) a diverziós programok bizalmasságához fűződő érdekek sérülhetnek, amikor a vádlottak egymás ellen tanúskodnak; (3) méltányossági és diszkriminációs kérdéseket vet fel, ha csak néhány vádlott kap részvételi lehetőséget.

4.8.1. Diverziós megoldások „monstre” ügyekben I.: USA

Az USA-ban jellemzően *kisebb súlyú, csoportosan, de nem szervezeten elkövetett bűncselekmények* esetén (például rongálás, garázdaság, testi sértés) alkalmazzák e lehetőségeket. A döntést általában ügyészség, ritkábban a bíróság vagy a rendőrség hozza meg. A programok célja jellemzően (1) a közösség vagy a sértett javára történő jóvátétel, vagy (2) valamilyen rehabilitációs programban⁹³ való részvétel. Az eredményes eljárás – az alkalmazott modell függvényében – a vádemelés mellőzéséhez, a vád elejtéséhez, a bírósági határozathozatal mellőzéséhez, vagy a bűnügyi nyilvántartásból való törléshez vezethet.

Fontos, hogy a programokban való részvételt nem csak a hatóságok (bíróságok) kezdeményezhetik, hanem a terhelt és a védő is. Mivel e konstrukcióknak az USA-ban van a legnagyobb hagyománya, ezért számos központban, hivatalban népszerűsítik e lehetőségeket.⁹⁴ Ennek alapján – akár többterheltes ügyekben is – érdemes érdeklődni és felvenni a kapcsolatot a helyi ügyészségnél (County/State Attorney’s Office), védőügyvédi irodáknál (public defender’s office), valamint a különböző, fiatalkorúak ügyeire szakosodott szervezeteknél (youth services).⁹⁵ Mindez azt jelenti, hogy konkrét, a büntetőeljárással összefüggő részvételi tanácsadást nem csak közvetlenül a terhelték védői adhatnak, hanem abba egyéb személyek, illetőleg szervezetek is bevonhatók. Ezenkívül számos eljárásjogi szakirodalom és adatbázis áll rendelkezésre, amelyek kifejezetten a diverziós megoldások gyakorlati kérdéseivel, statisztikáival foglalkoznak. Ezeket nem csak a védelem képviselői, hanem a nyomozó hatóság, az ügyészség és a bíróság is rendszeresen tanulmányozza.⁹⁶ E tendenciák alapján

⁹³például addikciós terápia

⁹⁴Sok irodának külön információs oldala van a diverzióról és annak alkalmazási feltételekről. Lásd. <https://maricopacountyattorney.org/> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

⁹⁵<https://youth.gov/youth-topics/juvenile-justice/diversion-programs> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

⁹⁶Ilyen például a DOJ kézikönyv, a NCSL adatbázis, a Sentencing Projekt és a helyi ügyészségek honlapjai. <https://www.justice.gov/> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

megállapítható, hogy nagy terjedelmű ügyek esetében – a vádalku mellett – a diverziós módszerek bizonyulnak a leghatékonyabb eszköznek.

Az USA-ban ismert egyes jogintézmények a következők:

a) *Pre-trial diversion*: ennek alapján – jellemzően védői vagy ügyészi kezdeményezés alapján – a vádlott még a bírósági tárgyalás előtt vállalhatja, hogy részt vesz valamilyen gyógyító és/vagy nevelő programban. Ha ennek tényét megfelelő módon, határidőben igazolja, esetében nem kerül sor vádemelésre. E gyakorlat általánosnak mondható, szinte valamennyi szövetségi államban alkalmazzák.⁹⁷

b) *Deferred prosecution / deferred adjudication*: ebben az esetben a vádlott beismerő vallomást tesz és elfogadja az ügyészség vagy a bíróság által meghatározott magatartási szabályokat. Ennek fejében a bírósági eljárásban az ügyészség ejti a vádat, vagy a bíróság mellőzi a határozathozatalt.⁹⁸

c) *Juvenile diversion*: e programok esetében a fiatalkorúakat próbálják az általános bírósági eljárásról „elterelni”. Ennek feltétele valamilyen közcélú munka elvégzése, oktatásban való részvétel, vagy a sértettnek okozott kár jóvátétele.⁹⁹

d) *Restorative justice*: kifejezetten a sértett és elkövető közti közvetítői (mediációs) eljárásokat foglalja magában, amelyek lényege, hogy a terhelt a sértettel való egyeztetést követően a bűncselekmény okozta károkat valamilyen formában jóváteszi. Különösen fiatalkorú elkövetők, illetőleg kisebb tárgyi súlyú (jellemzően vagyoni elleni) bűncselekmények esetében népszerű alternatíva.¹⁰⁰

e) *Deferred Prosecution Agreements (DPAs)*: ún. halasztott vádemelési megállapodás az ügyészség és a vádlott (általában vállalat) között. Többterheltes ügyben, ha több vállalat érintett, mindegyik külön DPA-t köthet az ügyészséggel. Az eljárás lényege, hogy az ügyészség vádat emel, de a büntetőeljárás folytatását meghatározott időre elhalasztja annak érdekében, hogy a vádlott teljesítse a megállapodásban foglalt feltételeket. Eredménye: (1) ha a vádlott teljesíti ezeket, a vádat végleg ejtik; (2) ha a vádlott nem teljesíti a feltételeket, az ügyészség folytatja az eljárást a korábban benyújtott vád alapján. Megjegyzem, e jogintézmény tekintetében nincs egységes szövetségi törvény, azt az igazságügyi minisztérium (DOJ) irányelvei és ügyészi diszkréció alapján alkalmazzák.

⁹⁷<https://www.thefederalcriminalattorneys.com/pretrial-diversion> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

⁹⁸<https://www.cps.gov.uk/deferred-prosecution-agreements> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

⁹⁹<https://www.courts.nh.gov/sites/g/files/ehbemt471/files/documents/2021-06/juvenile-diversion-faq.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰⁰<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/restorative-justice-overview> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

A megállapodással érintett vállalatok rendszerint bankok, pénzügyi intézmények vagy multinacionális cégek, amelyeket – a kollektív büntetőjogi felelősség elvének hangsúlyozásával – korrupcióval, pénzmosással, csalással, vagy a Foreign Corrupt Practices Act (FCPA)¹⁰¹ megsértésével vádolnak. A konstrukció célja, hogy a vállalat elkerülje a hosszas büntetőeljárást, valamint a „céges priuszt”, amely súlyos gazdasági károkat okozhat számára. Ezzel együtt szinte valamennyi ügyben „kikényszeríti” az ügyészség, hogy a vállalatnál belső reformok, konszolidációs folyamatok induljanak meg. Az eljárások feltételei és jellemzői:

- az érintett vállalatokat gyakran több millió dolláros kártérítési összeg megfizetésére kötelezik a sértettek kártalanítása céljából;
- az érintett vállalatnak új üzletviteli szabályzatot kell alkotnia, illetőleg különböző etikai és korrupcióellenes programokat kell meghirdetnie (compliance reform);
- a folyamatokat a DOJ által kijelölt független személy / szervezet kontrollálja;
- a konszolidációs időszak tartama jellemzően 2-3 év;
- a vállalat munkatársai kötelesek együttműködni a hatóságokkal a felelős személyek azonosításában, illetőleg rendszeres beszámolót kell készíteniük a modernizációs programok állásáról.¹⁰²

4.8.2. Diverziós megoldások „monstre” ügyekben II.: Anglia, Wales

Angliában és Wales-ben nem csak az ügyészség, hanem a rendőrség is jogosult diverziós eljárások alkalmazására. Utóbbira példa a „*Community Resolution*”, amely egy törvényi szinten nem szabályozott eljárási lehetőség csekély tárgyi súlyú bűncselekmények esetén. A rendőrség döntése nem jár – az Egyesült Királyságban jellemző – hivatalos figyelmeztetéssel („caution”), az ügyet ebben az esetben mindössze a rendőrségi adatbázisban rögzítik, így nem lesz nyoma a bűnügyi nyilvántartásban sem. A nyomozó hatóság gyakran alkalmazza csoportos rendbontások, garázdaság, vagy rongálás esetén.¹⁰³ A mérlegelés szempontja elsősorban az, hogy „helyi szinten” megoldható-e az ügy, a rendőr pedig egyfajta közvetítőként jár el annak érdekében, hogy a felek között létrejöjjön valamilyen megállapodás. Példa: három 17 éves fiút elkapnak, mert festékekkel lefújják a helyi park padját. Beismerő vallomást tesznek, büntetlen

¹⁰¹https://www.whistleblowers.org/faq/foreign-corrupt-practices-act-qui-tam/?gad_source=1&gad_campaignid=20173867156&gclid=Cj0KCQjw0Y3HBhCxARIsAN793lVZpJLQCGDloKZIBpxu_JFZeliv50H3_Mgax2AVpgd60cuSZY4U3pwaAr3KEALw_wcB (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

¹⁰²<https://www.cps.gov.uk/deferred-prosecution-agreements> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰³<https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/criminal-justice/2023/npcc-community-resolution-guidance-2022-v.1.1.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

előéletűek, így a park gondnoka nem tesz feljelentést, pusztán annyit kér, hogy az elkövetők javítsák ki a hibát.

A diverziós modellek „hagyományos” eszközei az – elsősorban ügyészség által alkalmazott – figyelmeztetések („caution”). Ezek típusai a következők:

a) *Simple Caution (egyszerű figyelmeztetés)*

b) *Community Caution*: enyhébb, inkább „ne csináld újra” típusú figyelmeztetés, amely valamilyen, a közösség számára végzett jóvátételi kötelezettség előírásával párosul. Fontos, hogy az előírt magatartási szabályok megszegése esetén sem kerül sor feltétlenül vádemelésre, mivel az ügyek tárgyát kisebb tárgyi súlyú, jellemzően csekély értékre elkövetett vagyron elleni bűncselekmények képezik. Példa: három fiatalkorú személy falfirka elhelyezésével rongálást követ el. Mindhárman beismerő vallomást tesznek, majd „Community Caution”-t kapnak, de eltérő feltételekkel: egyiknek bocsánatkérő levelet kell írnia, a másikkal valamilyen közösségi szolgálatot kell teljesítenie, a harmadiknak pedig pénzbeli kompenzációt kell nyújtania.

c) *Diversionary Caution*: olyan, szigorúbb magatartási szabályok előírásával alkalmazott figyelmeztetés, amelynek célja a „strukturált elterelés”, eredménytelensége esetén pedig automatikusan vádemelésre kerül sor. A részvétel alapját a terhelt és a hatóság közötti szerződés (agreement) képezi, amelyet általában 3 – 12 hónap közötti időtartamban kell teljesíteni. A szerződési feltételek az alábbiak lehetnek:

- Rehabilitációs programban való részvétel: a cél ebben az esetben a speciális prevenció, például drog- vagy alkoholkezelő programban / dühkezelési tréningben való részvétel előírásával, amely – az ügy tárgyának függvényében – családon belüli erőszak elleni tanácsadással vagy munkakeresési támogatás nyújtásával is járhat.
- Jóvátétel (reparáció): a cél ebben az esetben a sértett vagy a közösség kárának helyreállítása, például kártérítés megfizetésével, bocsánatkérő levél küldésével, vagy valamilyen közcélú munka ellátásával.
- Elrettentés: a cél ebben az esetben a felelősségérzet erősítése, valamint a bűnismétlés megakadályozása, például kijárási tilalom vagy kitiltás előírásával, illetőleg pénzbírság megfizetésére kötelezéssel.¹⁰⁴

Példa a gyakorlatból: egy 25 éves tolvajt tetten érnek egy szupermarketben. Beismerő vallomást tesz, büntetlen előéletű és együttműködik a hatóságokkal. Az ügyészség „diversionary caution”-t ajánl fel neki az alábbi feltételekkel: 10 óra közösségi munka, 50 font kártérítés az üzlet számára, valamint részvétel egy 3 alkalmas „theft awareness” (lopás-megelőzési)

¹⁰⁴<https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/criminal-justice/2023/npcc-community-resolution-guidance-2022-v.1.1.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 6.)

tréníngen. Ha mindezt teljesíti, az ügy lezárul, és nem indul bírósági eljárás. Ha nem, vádat emelnek ellene a lopás miatt.

4.8.3. Diverziós megoldások „monstre” ügyekben III.: Kanada

Kanadában az alábbi eljárási lehetőségek vannak:

a) *Pre-charge diversion*: ezt a nyomozó hatóság vagy az ügyészség kezdeményezheti még vádemelés előtt. Ennek alapján, bizonyos magatartási szabályok teljesítése fejében (1) a rendőrség dönthet úgy, hogy az ügyet nem adja át az ügyészség részére, illetőleg az ügyészség is dönthet úgy, hogy nem emel vádat. Tipikus feltétel valamilyen közösségi munka elvégzése, kárjótétel, vagy valamilyen tanácsadáson történő részvétel. Minden esetben feltétel a beismerő vallomás, valamint azt is mérlegelni kell, hogy az eljárás mennyiben szolgál társadalomvédelmi, illetőleg prevenciós célokat.¹⁰⁵ Tartományi példák: „Adult Pre-Charge Diversion Program” (Ottawa)¹⁰⁶, illetőleg „Community Accountability Programs” (Vancouver).¹⁰⁷

b) *Post-charge diversion*: ezt vádemelést követően kezdeményezheti az ügyészség, a védő vagy a terhelt. Feltételei, hogy a vádlott beismerő vallomást tesz, a program közérdeket szolgál, az eljárás alkalmas a sértett érdekeinek érvényesítésére, illetőleg nem sérti a társadalom védelméhez fűződő érdekeket.¹⁰⁸ Példa: ha egy vádlottal szemben kisebb lopás miatt vádemelésre került sor, a védő felajánlhatja az ügyésznek, hogy a vádlott részt vesz valamilyen közösségi munkában. Ha az ügyész elfogadja, az eljárást felfüggesztik, és sikeres teljesítés után vádejtésre kerül sor.

c) *Youth diversion*: a fiatalkorúak ügyeiben alkalmazott diverziós eljárásokat több szerv is kezdeményezheti: (1) a rendőrség élhet egyszerű „figyelmeztetéssel” vagy valamilyen elterelő programban való részvételt tesz kötelezővé; (2) az ügyész a vádemelés előtt / után ún. „extrajudicial sanctions” programot¹⁰⁹ javasolhat; (3) a fiatalkorúak bírósága előírhatja, hogy a terhelt valamilyen helyreállító programban vegyen részt. Megjegyzem, a Youth

¹⁰⁵Criminal Code of Canada, s. 717 (Alternative Measures). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-120.html#h-130813> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰⁶<https://www.ottawapolice.ca/en/who-we-are/adult-pre-charge-diversion-program.aspx> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰⁷<https://www.cbabc.org/our-impact/submissions/response-from-ministry-of-public-safety-and-solicitor-general-community-accountability-program-guid/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰⁸Criminal Code of Canada, s. 717 (Alternative Measures). <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-120.html#h-130813> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹⁰⁹Ebben az esetben a terhelt részére előírt munka vagy jótételi forma megválasztásának folyamatába a sértett is beleszólhat. <https://educaloi.qc.ca/en/capsules/extrajudicial-sanctions-instead-of-the-court-process/> (Letöltés ideje: 2025. október 8.)

Criminal Justice Act (YCJA) kifejezetten ösztönzi a diverziós intézkedéseket, tehát a fiatalok esetében ez szinte kötelezően mérlegelendő valamennyi eljárásban.¹¹⁰

d) *Restorative Justice*: a sértett és a terhelt közötti jóvátételi megállapodás létrehozására irányuló folyamat (mediáció), amelyet (1) vádemelés előtt a rendőrség, (2) azt követően az ügyészség, (3) ítélethozatal előtt / után pedig a bíróság rendelhet el. Az eljárást jellemzően a védő vagy a terhelt kezdeményezi, amelyre gyakran valamilyen közösségi vagy civil szervezet munkatársa (például a helyi Restorative Justice Program operátora) tesz javaslatot. Az eljárás csak a sértett hozzájárulása és a terhelt önkéntessége alkalmazható.¹¹¹

e) *Indigenous Justice / Community Justice Circles*: ezek olyan kulturális jellegű, kifejezetten helyi közösségi érdekeket sértő bűncselekmények (például garázdaság, rongálás) esetén alkalmazható megoldások, amelyekben az érintett közösség is részt vesz az elkövető felelősségre vonásában, illetőleg az ezzel kapcsolatos javító-nevelő jellegű feladatok ellátásában. Rendszerint a terhelt vagy a védő kezdeményezésére indulnak meg, az eljárási szakasz függvényében pedig az ügyészség vagy a bíróság rendeli el.¹¹²

4.8.4. Megoldások „monstre” ügyekben IV.: Ausztrália

Ausztráliában az alábbi megoldásokkal találkozunk:

a) *Police Diversion*: ennek alapján a rendőrség dönthet úgy, hogy az ügyet nem továbbítja az ügyészség felé, ha az elkövető beismerő vallomást tesz és vállalja, hogy betart bizonyos magatartási szabályokat (pl. bocsánatot kér, közösségi munkát vállal, megtéríti az okozott kárt, részt vesz valamilyen rehabilitációs programban). A helyi rendőri szervek e célból külön programokat működtetnek, ilyen többek között a „Victoria Police Diversion Program”, illetőleg a „Queensland Police Drug Diversion Program”.¹¹³

b) *Court Diversion*: ennek alapján a bíróság függesztheti a büntetőeljárást és alternatív intézkedés alkalmazását rendelheti el, amennyiben a terhelt beismerő vallomást tesz. Ha az elkövető sikeresen teljesíti az előírt programot, a vád elejtésére vagy az ítélet bűnügyi nyilvántartásból való törlésére kerül sor.¹¹⁴

¹¹⁰<https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/diversion-canadian-juvenile-justice-system-tale-two-cities>, illetőleg <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹¹<https://scics.ca/en/product-produit/principles-and-guidelines-for-restorative-justice-practice-in-criminal-matters-2018/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹²https://www.justice.gc.ca/eng/fund-fina/acf-fca/ajs-sja/tcc-mcv/pdf/Justice_Ts&Cs_IJP_Contributions-EN.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹³<https://www.aic.gov.au/subject/diversion> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹⁴<https://aija.org.au/atjc-court-diversion-programs-2> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

c) *Drug Diversion Programs*: e programok célja a kábítószer-fogyasztók kezelése, egyben alternatívát jelentenek a szabadságvesztés-büntetés alkalmazása helyett. Típusok: (1) a rendőrségi szinten működő „Police Drug Diversion Schemes” (pl. Queensland, South Australia); (2) a bírósági szinten működő „Court-Ordered Drug Treatment Programs” (pl. Victoria, NSW, Queensland). Minden esetben követelmény a rehabilitációs programokon való részvétel, illetőleg drogtesztek folyamatos elvégzése.¹¹⁵

d) *Youth Diversion*: a fiatalkorúak ügyeiben alkalmazott eszközök a következők: (1) a „caution” (figyelmeztetés), amelyet rendőrségi szinten, kisebb bűncselekmények esetében alkalmaznak; (2) az ügyészség vagy a bíróság által kezdeményezett „Youth Justice Conferences”¹¹⁶, amelyek közösségi szintű jóvátételre irányulnak, az elkövető, az áldozat és a közösség bevonásával, illetőleg (3) az ügyészség vagy a bíróság által kezdeményezett „Youth Diversion Programs”¹¹⁷, amelyek strukturált programokat foglalnak magukban, személyre szabott tanácsadással, oktatással, illetőleg közösségi szolgálattal.¹¹⁸

e) *Mental Health Diversion*: e programok a mentális betegségben szenvedő személyek kezelésére szolgálnak, amelyek alkalmazását jellemzően a bíróság rendeli el. Példák intézményi megoldásokra: (1) Mental Health Court Liaison Services (NSW, Victoria); (2) Court Integrated Services Program (CISP, Victoria).¹¹⁹

f) *Restorative Justice*: a folyamat középpontjában az áldozat és az elkövető közötti (személyes) egyeztetési eljárás áll, amelynek célja a terhelt felelősségvállalása, a bűncselekménnyel okozott károk jóvátétele, valamint a felek kibékítése. Gyakran alkalmazzák fiatalkorúak, illetőleg kisebb tárgyú bűncselekmények esetében.¹²⁰

g) *Specialised Courts and Programs*: (1) Drug Courts – olyan speciális hatáskörű bíróságok, amelyek nem csak a büntetőjogi felelősségre vonás kérdésével, hanem a kábítószer-fogyasztók kezelésének előmozdításával, illetve szociális támogatásával is foglalkoznak; (2) Koori Court¹²¹ / Murri Court¹²² / Nunga Court¹²³ – olyan speciális hatáskörű bíróságok, amelyek az

¹¹⁵<https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/clinical+resources/clinical+programs+and+practice+guidelines/substance+misuse+and+dependence/drug+and+alcohol+programs/police+drug+diversion+initiative+pddi> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹⁶<https://www.nsw.gov.au/legal-and-justice/youth-justice/conferencing> (Letöltés ideje: 2025. október 8.)

¹¹⁷<https://nt.gov.au/law/youth-justice/youth-diversion-programs> (Letöltés ideje: 2025. október 8.)

¹¹⁸<https://nt.gov.au/law/youth-justice/youth-diversion-programs> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹¹⁹ Davidson - Heffernan - Hamilton - Greenberg - Butler - Burgess: Benchmarking Australian mental health court liaison services – results from the first national study. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 2019. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14789949.2019.1646788> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹²⁰<https://cij.org.au/opencircle/what-is-restorative-justice/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹²¹<https://www.mcv.vic.gov.au/about/koori-court> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹²²<https://www.courts.qld.gov.au/courts/murri-court> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹²³<https://lsc.sa.gov.au/dsh/ch04s07.php> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

őslakos közösségek érdekeit sértő, kulturális jellegű bűncselekmények esetén ítéleznek; (3) Family Violence Courts¹²⁴ – olyan speciális hatáskörű bíróságok, amelyek a családon belüli erőszakkal kapcsolatos jogsértések esetén járnak el, minden esetben támogatásorientált megközelítéssel.

4.9. A zsűri nélküli tárgyalás (Judge-alone Trial, Bench Trial) indítványozásának lehetősége

Valamennyi angolszász eljárási rendszerben lehetőség van arra, hogy esküdtek helyett kizárólag egyesbíró vagy hivatásos bírói tanács ítélezzen, sőt, e lehetőség nincs kizárva nagy terjedelmű ügyekben sem. Megjegyzem, az amerikai közvélemény fenntartásokkal kezeli ezeket az eljárásokat, elsősorban a „bírói önkény” megnyilvánulásának lehetősége miatt.¹²⁵ Egyes szerzők szerint a szakbíró szerepének növelésével fennáll a veszélye annak, hogy a processzusokban egyfajta paternalista szemlélet válik uralkodóvá.¹²⁶

Mindazonáltal, zsűri nélküli tárgyalásra sor kerülhet a bíróság döntése alapján hivatalból, illetőleg a vád, vagy a védelem indítványára is. Általános feltételei, hogy (1) a terheltnek lemondjanak a tárgyaláshoz való jogukról, (2) az ügy ténybeli megítélése legyen egyszerű, illetőleg (3) a bizonyítékok (például beismerő vallomások) álljanak rendelkezésre. Az ügyek tárgyát jellemzően kisebb tárgyi súlyú bűncselekmények képezik, az egyesbíró (hivatásos bírói tanács) feladata pedig rendszerint csak a jogi minősítés megállapítására, valamint a szankció meghatározására korlátozódik.

Az amerikai (floridai) példán keresztül az eljárások jellemző szerkezete a következő: (1) nyitóbeszéd a vád és a védelem részéről; (2) bizonyítási eljárás (például tanúk kihallgatása, keresztkérdések); (3) perbeszéd; (4) határozathozatal.¹²⁷

E bírósági eljárási forma tekintetében a szakirodalomban elsősorban az alábbi előnyökre fel a figyelmet:

- alkalmazásával kiküszöbölhető a zsűri esetleges elfogultsága, közvélemény általi befolyásolhatósága, döntésének kiszámíthatatlansága;
- nincs szükség az esküdtek kiválasztásával, illetőleg szakmai irányításával kapcsolatos, gyakran hosszadalmas eljárási cselekmények elvégzésére;

¹²⁴ <https://www.fcfoa.gov.au/fl/fv/overview> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

¹²⁵ <https://www.abtlaw.com/blog/2024/august/do-all-criminal-cases-have-juries/> (Letöltve: 2025. október 7.)

¹²⁶ Oscar G. CHASE: Legal Processes and National Culture. *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, 1997/5. 23.

¹²⁷ <https://www.bonderudlaw.com/blog/non-jury-trials-in-criminal-cases-in-florida/> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

- a bíróságok sokkal részletesebb ütemtervet határoznak meg (például abban kérdésben, hogy meddig kell a vádlottaknak nyilatkozniuk, vagy mikor / meddig kell benyújtani az egyes bizonyítékokat);
- az ítélethozatal esetében nincs szükség hosszas tanácskozássra, emiatt pedig – esetlegesen – a tárgyalás elhalasztására;
- a bíró szakértelme, illetőleg az általa ismert precedensjog alapján szakmailag meggyőzőbb döntések szülehetnek.

V. Jogesetek

5.1. Az Enron-botrány (USA, 2001 - 2006)

Az Enron-botrány az egyik legismertebb vállalati és könyvelési botrány a modern gazdaságtörténetben, amely 2001-ben robbant ki az Egyesült Államokban.

Az Enron Corporation egy texasi központú amerikai energiavállalat volt, amely a '90-es években az egyik leginnovatívabb és leggyorsabban növekvő cégnek számított. A cég valójában hatalmas könyvelési trükkökkel (például off-shore cégek bevonásával) próbálta elrejteni veszteségeit és „kozmetikázni” bevételeit. 2001-ben kiderült, hogy az Enron pénzügyi jelentései hamisak és félrevezetőek, a cég vezetői és alkalmazottai pedig szándékosan és folyamatosan félrevezették a befektetőket, a hitelezőket és a nyilvánosságot.

A könyvelési trükkök a következőkben álltak: (1) a vállalat az ún. „mark-to-market” számviteli módszert alkalmazta, amelyben már a megkötött szerződések várható jövőbeli bevételeit is azonnal nyereségként könyvelte el; (2) az adósságokat és veszteségeket külső cégeken keresztül „parkoltatta” annak érdekében, hogy mérlege kiegyensúlyozottnak tűnjön.

Ennek hatására 2001-ben a részvények árfolyama összeomlott (90 dollárról néhány cent alá), majd még ugyanebben az évben a cég csődöt jelentett. A befektetők és alkalmazottak összességében milliárdokat veszítettek, sokak nyugdíj megtakarítása odaveszett. A botrány olyannyira aláásta az amerikai tőkepiacokba vetett közbizalmat, hogy 2002-ben elfogadták a „Sarbanes–Oxley” törvényt, amely szigorúbb szabályokat vezetett be a vállalati pénzügyi jelentések és a könyvvizsgálat terén. Az ügyben súlyosan érintve volt az „Arthur Andersen”

(lásd. az Enron könyvvizsgáló cége), amely jóváhagyta a csalárd jelentéseket, illetve dokumentumok megsemmisítésében is részt vett.¹²⁸

Az ügyben az ügydöntő határozatot több éves nyomozás és több külön tárgyalás előzte meg. Mivel az ügyben rengeteg vádlott volt, ezért az ügyészség kizárólag a „felsővezetőkre” koncentrált, ennek megfelelően szelektálta a releváns bizonyítékokat, míg az alacsonyabb beosztottak többségével vádalkut kötött. A vádhatóság taktikája az alábbi elemekre épült:

a) *Külön nyomozócsoporthozás:* 2002-ben az Egyesült Államok Igazságügyi Minisztériuma létrehozta az Enron Task Force-ot, amelyben több tucat ügyész, FBI-nyomozó és pénzügyi szakértő dolgozott.

b) *„Alulról felfelé” stratégia:* az ügyészek először alacsonyabb beosztású vezetőket és alkalmazottakat vádoltak meg. Sokukat vádalkura bírták, így ők terhelő vallomásokot tettek a felsővezetés – Kenneth Lay (alapító, elnök) és Jeffrey Skilling (vezérigazgató) – ellen. E módszer végül segített fokozatosan feltárni a bonyolult pénzügyi hálózatot.

c) *A „segítő környezettel” szembeni vádemelés:* ennek alapján a vádhatóság a könyvvizsgáló cég (Arthur Andersen) ellen is fellépett, s bár az ítéletet később a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte (2005), a cég addigra piacképtelenné vált.

d) *Bizonyítékok szelekciója és egyszerűsítése:* annak ellenére, hogy az ügyészek a vizsgálat során rengeteg belső e-mailt, jegyzetet és könyvelési dokumentumot rögzítettek, a bírósági tárgyaláson csak a legrelevánsabb és legegyszerűbben értelmezhető bizonyítékok bemutatására törekedtek.

e) *Morális narratíva:* az ügyészek nemcsak „számokra építettek”, hanem hangsúlyozták a bűncselekmény erkölcsi dimenzióját is. Hangsúlyozták, hogy a cég tevékenységének hatására több ezer alkalmazott veszítette el nyugdíjmegtakarítását, miközben a vezetők hatalmas bónuszokat vettek fel. Mindez az esküdtszék döntését is alapjaiban befolyásolta.

f) *Fő vezetők elleni „nagy perek”:* Kenneth Lay és Jeffrey Skilling pere 2006-ban zajlott, több hónapig tartott. Az ügyészek a vádlottakat összeesküvéssel, csalással és bennfentes kereskedelemmel vádolták. Skillingt 24 év börtönbüntetésre ítélték (ezt később mérsékeltek), Lay ítéletét pedig már nem hirdették ki, mivel meghalt a per lezárása előtt.

Összefoglalva, az ügyészség taktikája e perben az alábbi elemekre épült: (1) széles körű bizonyítékgyűjtés, (2) vádalkuk révén tanúvallomások megszerzése, (3) morális és társadalmi

¹²⁸Ambrus István – Farkas Ádám: *A compliance alapkérdései – az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata.* Budapest, Wolters Kluwer, 2019.

károk hangsúlyozása, valamint (4) a felelősségi kör kiterjesztése (nemcsak a cégvezetőkre, hanem a könyvvizsgálókra is).¹²⁹

5.2. Operation Elveden (Egyesült Királyság, 2011 – 2016): használ-e a rendkívül széleskörű és agresszív vádhatósági fellépés?

Az „Operation Elveden” egy széleskörű brit rendőrségi és ügyészi nyomozás volt, amelyben a vizsgálandó tényállás a „News International” telefonlehallgatási botrányához kapcsolódott. A cég alkalmazott újságíróinak célja az volt, hogy telefonos beszélgetések tartalmának megismerése útján megbizonyosodjanak egyes közszolgálati tisztviselők, illetőleg rendőrök esetleges vesztegetéseiről. Mivel az eljárás számos potenciális elkövetőt érintett, az ügyészség a következő taktikai módszereket alkalmazta:

a) *Szoros együttműködés a rendőrséggel:* az ügyet a Metropolitan Police vezette, az ügyészség (Crown Prosecution Service, CPS) pedig szorosan együtt dolgozott a nyomozókkal. A vádemeléshez szükséges bizonyítékok döntő részét az újságíróknál tartott házkutatások során megszerzett e-mailek, fizetési nyilvántartások és jegyzetek szolgáltatták.

b) *A „korrupciós háló” feltérképezése:* az ügyészség célja az volt, hogy feltárják azokat az eseteket, amelyekben a sajtó rendszeresen fizetett közszolgálati informátoroknak (például rendőröknek, kórházi dolgozóknak vagy katonáknak). A vád szerint ezek a kifizetések lényegében „hálapénznek” minősültek, amelyek súlyosan sértették a közszolgálat tisztaságához fűződő társadalmi érdeket.

c) *A vádemelési stratégia:* az ügyben több mint 30 újságírót és köztisztviselőt helyeztek vád alá. Az ügyészek igyekeztek példát statuálni: a cél nemcsak az egyéni bűnösök felelősségre vonása volt, hanem a sajtó és a közszféra közti „korrupciós kapcsolat” teljes felszámolása. A vádiratok központi eleme az volt, hogy az információkért adott „kenőpénzek” kifizetését valójában nem a közérdek, hanem egyszerű szenzációhajhászás indokolta.

Az ügyészség munkáját később sok kritika érte, elsősorban a cselekmények „túlminősítése” miatt. Több újságíró ellen indított eljárás kudarcot vallott, ugyanis az esküdtszék a vádlottak tevékenységét sok esetben nem vesztegetésnek, hanem „közérdekű oknyomozásnak” tekintette. Csak a köztisztviselők kisebb hányadának, így például egyes rendőröknek, illetve börtönőröknek állapították meg a bűnösségét, akikről tényszerűen megállapítható volt, hogy

¹²⁹Vö.: Kecskés András: Az Enron botrány és az üzleti jog rohadt almái. *Magyar Jog*, 2008/6. 429–440.

pénzért adtak át információkat. Ennek hatására 2016-ban a CPS – társadalmi és politikai nyomásra – hivatalosan is lezárta az ügyet.¹³⁰

5.3. Serious Fraud Office vs. Rolls-Royce (Egyesült Királyság, 2017) – Kollektív büntetőjogi felelősség helyett közérdekű megállapodás?

A Serious Fraud Office (SFO) vs. Rolls-Royce ügy az Egyesült Királyság egyik legnagyobb és legjelentősebb vállalati korrupciós vizsgálatát vonta maga után. A Rolls-Royce-t külföldi tisztviselők megvesztegetésével és korrupcióval vádolták, több mint egy évtizeden át, különböző országokban (például Kína, Indonézia, India, Nigéria, Oroszország).

Az ügyészség (SFO) taktikája az alábbi elemekre épült:

a) *Nagyszabású nyomozás*: az SFO 2012-ben indított teljes körű vizsgálatot, miután újságírói oknyomozások és egyes bejelentők állandósult korrupciós gyakorlatra hívták fel a figyelmet. Ennek hatására több mint 30 országban gyűjtöttek adatokat, amely az SFO történetének egyik legkomplexebb nemzetközi nyomozását jelentette. Az ügyészek együttműködtek más hatóságokkal, köztük az amerikai Department of Justice (DOJ)-al és a brazil ügyészséggel.

b) *Együttműködésre ösztönzés*: az SFO nem csak a kollektív bűnösséget megállapító bírósági ítélet elérésére törekedett, hanem arra is, hogy a vállalat teljeskörűen együttműködjön a nyomozás során. Utóbbira sor került, a cég belső vizsgálatokat indított, melynek során több ezer dokumentumot és e-mailt adott át a vádhatóság részére.

c) *Deferred Prosecution Agreement (DPA)*: 2017-ben a Rolls-Royce és az SFO történelmi jelentőségű megállapodást kötött, amelynek alapján: (1) a vállalat elismerte, hogy súlyos korrupciós cselekményeket követett el; (2) cserébe nem indítottak teljes büntetőpert a cég ellen; (3) a Rolls-Royce több mint 670 millió fontot fizetett bírsággként és kártérítésként (ez az Egyesült Királyság addigi legnagyobb korrupciós bírsága volt). A DPA-t a bíróság is jóváhagyta, mert közérdekűnek ítélte a megállapodást: a cél a vállalat megtisztítása és a jövőbeni korrupció megelőzése volt.

d) *Fókusz az egyéni felelősségen*: bár a DPA megmentette a vállalatot a teljes büntetőpertől, az SFO megpróbálta azonosítani és felelősségre vonni cégvezetőket. Ez azonban nehéznek bizonyult: a 2019–2020-as években több volt vezető elleni eljárás bizonyítottság hiányában megszűnt.

¹³⁰https://www.qebholliswhiteman.co.uk/cms/document/operation_elveden_beyond_misconduct_in_public_office.pdf (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

e) *Nemzetközi üzenet*: az ügyészség a Rolls-Royce elleni fellépést szimbolikus jelentőségűnek tekintette, amellyel azt kívánta hangsúlyozni, hogy a brit hatóságok képesek globális cégeket is felelősségre vonni. Az ügy világossá tette, hogy a DPA egy alternatívája a hagyományos büntetőeljárásnak, hiszen alkalmazása során hatalmas pénzbírság kiszabására és a vállalat belső reformjainak kikényszerítésére kerülhet sor.

Összefoglalva, az SFO munkája az alábbi két elemre épült: (1) komplex nemzetközi nyomozás, több ország hatóságaival együtt; (2) innovatív taktika (DPA), amely egyensúlyt teremtett a szigorú büntetés és a vállalat fennmaradásának biztosítása között. Az eljárás összességében vegyes eredménnyel zárult, a vállalatot példásan megbüntették, de az egyéni felelősök elleni perekben nem értek el áttörést.¹³¹

5.4. A Volkswagen „Dieselgate” botrány (USA, 2015–) – Használ-e a „totális vádemelés” taktikája?

Az ügy előzménye, hogy a VW dízelautóinak tervezői – a fedélzeti szoftverek megfelelő beállításával – szándékosan manipulálták a károsanyag-kibocsátási tesztekkel. A büntetőeljárás során az ügyészség – főként az amerikai Department of Justice (DOJ) és a környezetvédelmi hatóság (EPA) – taktikája az alábbi elemekre épült:

a) *A vállalat felelősségre vonása*: a DOJ 2016-ban büntetőeljárást indított a Volkswagen ellen csalás, összeesküvés és környezetvédelmi törvénysértések miatt. Taktikájuk – a Rolls-Royce–SFO ügyhöz hasonlóan – a vállalati, illetve egyéni felelősség együttes hangsúlyozására épült. A cég végül elismerte büntetőjogi felelősségét és 2017-ben elfogadta a megállapodást (plea agreement).

b) *Tömeges vádemelés – perhalmozás – pénzügyi nyomás*: a DOJ és az EPA több csatornán keresztül is nyomást gyakorolt: (1) büntetőjogi vádak (csalás, összeesküvés); (2) polgári keresetek (környezetkárosítás, fogyasztói megtévesztés); (3) kártérítési perek autótulajdonosok és különböző államok részéről. A vádhatóság célja ezzel egyértelműen az volt, hogy a céget gyors megegyezésre (vádalkura) készítse. E taktika sikeresnek bizonyult, a vállalatnál több millió dokumentumot adtak át és belső vizsgálatokat indítottak. Emellett a DOJ külön kikötötte, hogy a VW több évre jelöljön ki egy független felügyelőt a vállalat szabályszerű működésének ellenőrzése céljából.

¹³¹<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2017/01/sfo-v-rolls-royce.pdf> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

c) *Az egyéni felelősség elvének hangsúlyozása:* a DOJ vádat emelt több vezető és mérnök ellen (összeesküvés, csalás, tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat miatt). Súlyos ítéletek születtek, így például Oliver Schmidt, a VW amerikai környezetvédelmi részlegének vezetője 7 év börtönbüntetést kapott, míg más – Németországban tartózkodó – vezető ellen a távollétében emeltek vádat. A taktika ebben az esetben is az volt, hogy az alsóbb szintű vádlottakra a vádalku felajánlásának lehetőségével gyakoroltak nyomást abból a célból, hogy bizonyítékokat szolgáltatassanak a „felsővezetők” ellen.

d) *A vádemelés komplexitása:* az ügyészség a lehető legszélesebb körben állította össze az egyes vádpontokat, amelyek elemei a következők voltak:

- conspiracy (összeesküvés) – a vezetők és mérnökök tudatosan, konspiratív módon dolgoztak a szoftveren;
- wire fraud (elektronikus csalás) – e-mailekben és egyéb elektronikus dokumentumokban félrevezették az amerikai hatóságokat és fogyasztókat;
- clean Air Act¹³² megsértése – illegális emissziós eszközök használata;
- obstruction of justice – bizonyítékok eltitkolása, hatóságok félrevezetése.

A büntetőeljárás eredményeképpen a Vw összesen több mint 20 milliárd dollárt fizetett ki különféle bírságokban, kártérítésekben és visszahívási költségekben. Több mérnök és vezető börtönbüntetést kapott az USA-ban, másokat Németországban vontak felelősségre. A DOJ e „monstre vádemelés” esetében azt akarta demonstrálni, hogy a külföldi multik sem állnak a törvény felett, ha az amerikai fogyasztókat érinti a csalás-sorozat.

Az ügyészségi taktika lényege a következőkben foglalható össze: (1) maximális nyomásgyakorlás büntető, polgári és környezetvédelmi vádak révén; (2) a kettős célrendszer alkalmazása alapján a vállalat megtisztítása (óriásbírság + compliance monitor), valamint az egyéni felelősök elítélése; (3) együttműködés kikényszerítése, informátorok megszerzése a vádalku reményében; (4) „public shaming” módszerének alkalmazása, amelynek lényege, hogy az ügyészség tudatosan és rendszeresen kommunikálta az ügyet a nyilvánosság felé.

¹³²<https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act> (Letöltés ideje: 2025. október 7.)

Irodalomjegyzék

1. Alschuler, Albert W.: Plea Bargaining and Its History. *Columbia Law Review*, 1979. <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1122051?uid=3738216&uid=2&uid=4&sid=21103672944451>
2. Ambrus István – Farkas Ádám: *A compliance alapkérdései – az etikus vállalati működés elmélete és gyakorlata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
3. Amerikai Ügyvédi Kamara Közép- és Kelet Európai Jogi Kezdeményezés: *Az óvadék és a vádalku intézménye*. Pécs-Budapest-Győr, 1997.
4. Bérces Viktor: *A büntetőeljárás reformja és a bizonyítás alapkérdései*. Budapest, ELTE – Eötvös, 2023.
5. Bérces Viktor: *A védői szerepkör értelmezésének kérdései – különös tekintettel a büntetőbíróság előtti eljárásokra*. Budapest, Pázmány Press, 2012.
6. Burger, Warren E.: State of the Judiciary. *American Bar Association Journal*, 1970.
7. CHASE, Oscar G.: Legal Processes and National Culture. *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, 1997/5. 23.
8. Davidson – Heffernan – Hamilton – Greenberg – Butler – Burgess: Benchmarking Australian mental health court liaison services – results from the first national study. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 2019. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14789949.2019.1646788>
9. Dunn, Gibson: *E-Discovery Basics: The E-Discovery Life Cycle*. <https://www.gibsondunn.com/wp-content/uploads/documents/publications/E-DiscoveryBasics2-E-DiscoveryLifeCycle.pdf>
10. Erdei Árpád: *Tanok és tévtanok a büntetőeljárás jogtudományában*. Budapest, ELTE-Eötvös, 2011.
11. Európa Tanács ajánlásai a büntetőeljárás egyszerűsítésére. *Rendészeti Szemle*, 1991/5.
12. Fantoly Zsanett: *A büntető tárgyalási rendszerek sajátosságai és a büntetőeljárás hatékonysága*. Budapest, HVG-ORAC, 2012.
13. Farkas Ákos: Konszenzuális elemek a büntetőeljárásban. *Magyar Jog*, 1992/8.
14. Gellér Balázs: A súlyos gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos nyomozás és vádképviselés Nagy-Britanniában. *Magyar Jog*, 1997/4.
15. Grmela Zoltán: Vádalku – az amerikai modell. *Magyar Jog*, 1993/6.
16. Herke Csongor: *A német és az angol büntetőeljárás alapintézményei*, 2011.
17. Kecskés András: Az Enron botrány és az üzleti jog rohadt almái. *Magyar Jog*, 2008/6.

18. Linder, O. Douglas: *Famous Trials. Accounts and Materials for 100 of History's Most Important Trials*. UMKC School of law. <https://famous-trials.com/enron/1796-prosecution>
19. Miskolcziné Juhász Boglárka: *A büntetőeljárás szabályok továbbfejlesztésének lehetséges irányai*. Ph.D értekezés. Budapest, PPKE-JÁK, 2015.
20. Révész Judit: A vádalku alkalmazásának tapasztalatai az Amerikai Egyesült Államokban. *Jogtudományi Közlöny*, 1999/6.
21. Roukis, G.S. – Charnov, B.H.: RICO (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act) Statute – Implications for Organized Labor. *Labor Law Journal*, 1985/36.
22. Rubinstein, Michael L. – White, Teresa J.: Alaska's Ban on Plea-Bargaining. In: McDonald, William F. – Cramer, James A.: *Plea-Bargaining*. Georgetown, 1980.
23. Scott, Robert E. – Stuntz, William J.: Plea Bargaining as Contact. *The Yale Law Journal*, 1992.

Internetes hivatkozások

1. <https://www.alrc.gov.au/publication/traditional-rights-and-freedoms-encroachments-by-commonwealth-laws-alrc-report-129/14-procedural-fairness-2/procedural-fairness-the-duty-and-its-content/>
2. <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/>
3. https://www.justice.gov/archive/ll/what_is_the_patriot_act.pdf
4. <https://www.cbp.gov/>
5. <https://www.dea.gov/>
6. <https://federal-organizations.canada.ca/profil.php?OrgID=RCMP&lang=en>
7. <https://www.asic.gov.au/>
8. <https://www.cdpp.gov.au/>
9. <https://www.afp.gov.au/>
10. <https://www.abf.gov.au/>
11. <https://www.ato.gov.au/>
12. <https://content.govdelivery.com/accounts/UKCPS/bulletins/3159e46>
13. <https://www.copfs.gov.uk/>
14. <https://www.ppsni.gov.uk/>
15. <https://www.atf.gov/>
16. <https://www.usmarshals.gov/>
17. <https://www.justice.gov/usao>

18. https://www.americanbar.org/groups/young_lawyers/resources/tyl/practice-areas/how-do-you-become-assistant-united-states-attorney/
19. <https://www.ndaa.org/what-is-a-da>
20. <https://www.naag.org/find-my-ag/>
21. <https://www.justice.gov/our-work>
22. <https://www2.gov.bc.ca/gov/content/justice/criminal-justice/bc-prosecution-service>
23. <https://www.justice.gov/archives/opa/pr/thirty-six-defendants-indicted-alleged-roles-transnational-criminal-organization-responsible>
24. <https://www.cps.gov.uk/victims-guide/victims-guide-first-hearing-crown-court-plea-and-trial-preparation-hearing>
25. <https://defendermanuals.sog.unc.edu/sites/default/files/pdf/6.1%20Joinder%20and%20Severance%20of%20Offenses.pdf>
26. https://nysba.org/products/motions-to-dismiss-and-moving-for-summary-judgment-best-practices/?srsId=AfmBOoo_L_TLts3x7k-CzKJO0XaqFeUa_J2CuWVJd_KO9WvCFRjX9xf5
27. <https://harvardlawreview.org/print/vol-136/stacked-where-criminal-charge-stacking-happens-and-where-it-doesnt/>
28. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/426/637/#644>
29. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/588/12/395808/>
30. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/520/670/>
31. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/404/257/>
32. <https://maricopacountyattorney.org/>
33. <https://youth.gov/youth-topics/juvenile-justice/diversion-programs>
34. <https://www.thefederalcriminalattorneys.com/pretrial-diversion>
35. <https://www.cps.gov.uk/deferred-prosecution-agreements>
36. <https://www.courts.nh.gov/sites/g/files/ehbemt471/files/documents/2021-06/juvenile-diversion-faq.pdf>
37. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/restorative-justice-overview>
38. https://www.whistleblowers.org/faq/foreign-corrupt-practices-act-quitam/?gad_source=1&gad_campaignid=20173867156&gclid=Cj0KCQjw0Y3HBhCxA RIIsAN7931VZpJLQCGDIoKZIBpxu_JFZeliv50H3_Mgax2AVpgd60cuSZY4U3pwaAr3KEALw_wcB
39. <https://www.cps.gov.uk/deferred-prosecution-agreements>

40. <https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/criminal-justice/2023/npcc-community-resolution-guidance-2022-v.1.1.pdf>
41. <https://www.npcc.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/publications/publications-log/criminal-justice/2023/npcc-community-resolution-guidance-2022-v.1.1.pdf>
42. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-120.html#h-130813>
43. <https://www.ottawapolice.ca/en/who-we-are/adult-pre-charge-diversion-program.aspx>
44. <https://www.cbabc.org/our-impact/submissions/response-from-ministry-of-public-safety-and-solicitor-general-community-accountability-program-guid/>
45. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/c-46/page-120.html#h-130813>
46. <https://educaloi.qc.ca/en/capsules/extrajudicial-sanctions-instead-of-the-court-process/>
47. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/diversion-canadian-juvenile-justice-system-tale-two-cities>
48. <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/y-1.5/>
49. <https://scics.ca/en/product-produit/principles-and-guidelines-for-restorative-justice-practice-in-criminal-matters-2018/>
50. https://www.justice.gc.ca/eng/fund-fina/acf-fca/ajs-sja/tcc-mcv/pdf/Justice_Ts&Cs_IJP_Contributions-EN.pdf
51. <https://www.aic.gov.au/subject/diversion>
52. <https://aija.org.au/atjc-court-diversion-programs-2>
53. <https://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/clinical+resources/clinical+programs+and+practice+guidelines/substance+misuse+and+dependence/drug+and+alcohol+programs/police+drug+diversion+initiative+pdidi>
54. <https://www.nsw.gov.au/legal-and-justice/youth-justice/conferencing>
55. <https://nt.gov.au/law/youth-justice/youth-diversion-programs>
56. <https://nt.gov.au/law/youth-justice/youth-diversion-programs>
57. <https://cij.org.au/opencircle/what-is-restorative-justice/>
58. <https://www.mcv.vic.gov.au/about/koori-court>
59. <https://www.courts.qld.gov.au/courts/murri-court>
60. <https://lsc.sa.gov.au/dsh/ch04s07.php>
61. <https://www.fcfoa.gov.au/fl/fv/overview>
62. <https://www.abtlaw.com/blog/2024/august/do-all-criminal-cases-have-juries/>
63. <https://www.bonderudlaw.com/blog/non-jury-trials-in-criminal-cases-in-florida/>
64. https://www.qebholliswhiteman.co.uk/cms/document/operation_elveden_beyond_misconduct_in_public_office.pdf

